

HELYNEVEK ÉS SZÓTÁRAK: a Magyar Nemzeti Helynévtár Program feladatai és kutatási irányai

Bárth M. János – Wendl Dávid

2026. november 17.
Nyelvtudományi Kutatóközpont

Az előadás témái:

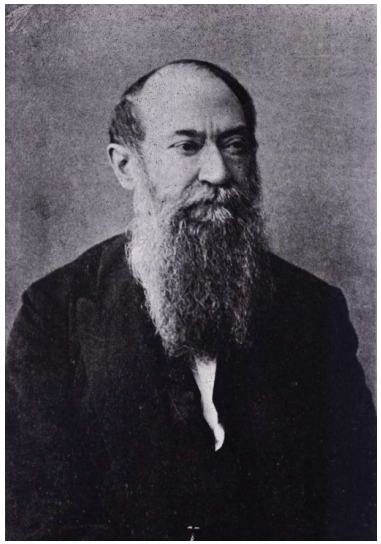
- helynévgyűjtés a múltban és ma
- a Magyar Nemzeti helynévtár céljai és feladatai
- a saját gyűjtőterület (Kalocsai-Sárköz) jellemzése, eredmények
- helynévgyűjtés a gyakorlatban: terepmunka és forrásfeltárás
- helynévszótárszerkesztés
- etimológiai kihívások
- szótárírás és nyelvi elemzés: kutatási irányok

Magyar Nemzeti Helynévtár Program

- A teljes magyar nyelvterület helyneveinek összegyűjtése és földolgozása
- 2022-tól (MTA – Debreceni Egyetem + 22 intézmény)
- Kutatók és egyetemi hallgatók
- Gyűjtés 200+ településen
- 5 kötet, 63 település anyaga jelent már meg

Előzmények

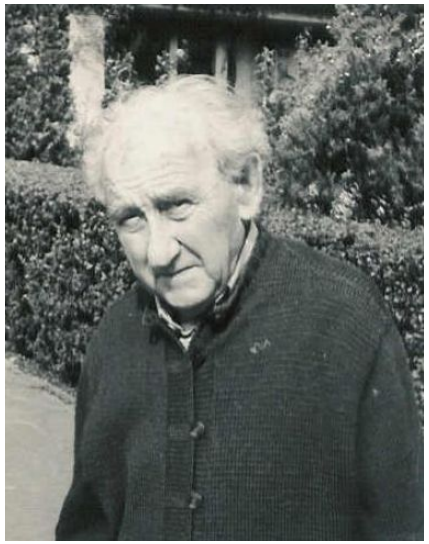

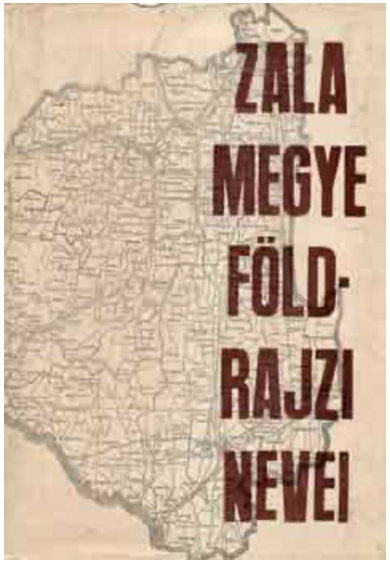
Pesty Frigyes

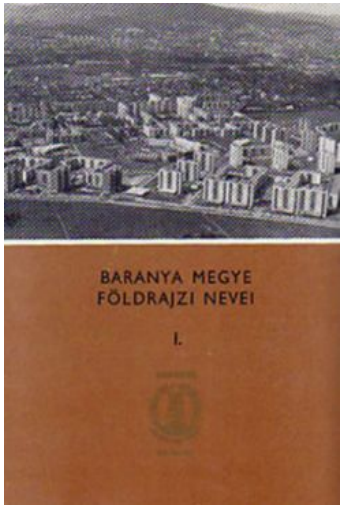
(1864)

Szabó T. Attila

(1930-as, 1940-es évek)

földrajzinév-gyűjtő mozgalom

Magyar Nemzeti Helynévtár Program

MAGYAR NEMZETI HELYNÉVTÁR PROGRAM

FŐOLDAL | A KUTATÓCSOPORT | KIADVÁNYOK | NÉVARCHÍVUM | KUTATÁSI SEGÉDLETEK | OKTATÁS | HÍREK | BEJELENTKEZÉS

A Magyar Nemzeti Helynévtár Program arra vállalkozik, hogy a magyar nyelvterület helyneveit összegyűjtse és dokumentálja. Ez a feladat régi adóssága a magyar tudományosságnak, amelynek fontosságáról Teleki József, a Magyar Tudós Társaság első elnöke már a szervezet megalakulását megelőzően is értekezett. Az ilyen irányú munka az elmúlt két évszázad során váltakozó lendülettel folyt, de még a legígéretesebb időszakok elszántsága is csak részleges eredményekhez vezethetett. A Magyar Tudományos Akadémia a Nemzeti Kutatási Programok részeként most először nyújt olyan támogatást e feladat elvégzéséhez, amely a siker esélyével kecsegtet bennünket.

A Magyar Nemzeti Helynévtár Program céljairól itt olvashat részletesebben. A programról készült kisfilmet itt tekintheti meg.

A Magyar Nemzeti Helynévtár elsősorban az időközben önálló tudományággá fejlődött névkutatás művelőinek az összefogásával valósulhat meg. A program főképpen a Kárpát-medence magyar nyelvészeti tanszékeinek és tudományos intézeteinek az együttműködésén alapszik, és az oktatókon, kutatókon kívül az egyetemi hallgatókat is igyekszik bevonni a munkába. A névtudomány interdiszciplináris jellegének megfelelően azonban számítunk történész, levéltáros, régész, néprajzkutató, geográfus, kartográfus szakemberek és az őket foglalkoztató intézmények részvételére is. De emellett várjuk azoknak a tanároknak a jelentkezését is, akik egyetemi tanulmányaik során korábban már végeztek névkutató munkát, illetve szakmai képzettségükhöz kapcsolódóan szívesen megismerkednének e tudományterület tudásanyagával.

A feladat hatalmas: a mai nyelvben használatos helyneveket településről településre haladva, emberek ezreit kikérdezve kell összegyűjteni, és a történeti források helynévanyagának feltárása is rendkívül idő- és munkaigényes vállalkozás. Ennek eredményeit online adattárban, illetve könyvsorozatban tesszük elérhetővé mind a szakmai, mind pedig a szélesebb érdeklődő közönség számára. A Magyar Nemzeti Helynévtár használatáról itt tájékozódhat rövid animációs kisfilm segítségével.

A vállalkozás sikerében bízva számítunk az együttműködők minél szélesebb körének a részvételére.

Budapest–Debrecen, 2022. január 1.

Hoffmann István
kutatóprofesszor, akadémikus
programvezető

Át a Magyar Nemzeti Helynévtár honlapjára

Magyar Nemzeti Helynévtár Program

MAGYAR NEMZETI HELYNÉVTÁR PROGRAM

FŐOLDAL | A KUTATÓCSOPORT | KIADVÁNYOK | NÉVARCHÍVUM | KUTATÁSI SEGÉDLETEK | OKTATÁS | HÍREK | BEJELENTKEZÉS

KIADVÁNYOK

- MAGYAR NEMZETI HELYNÉVTÁR
- MNH FÜZETEK
- PESTY FRIGYES HELYNÉVTÁRA
- TANKÖNYVEK
- KÖNYVEK, TANULMÁNYOK
- ELŐADÁSOK

MAGYAR NEMZETI HELYNÉVTÁR

Magyar Nemzeti Helynévtár 1.
A Hajdúnánási járás helynevei

További a kötethez

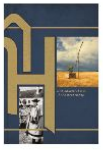
Szerkesztette:
Hoffmann István – E. Nagy Katalin
2024

Magyar Nemzeti Helynévtár 2.
Szatmár megye északi részének helynevei
Hankusz Éva – Kocán Béla

További a kötethez

Szerkesztette:
Győrffy Erzsébet – Hoffmann István – Porczió Veronika
2025

Magyar Nemzeti Helynévtár 3.
A Balmazújvárosi járás helynevei

További a kötethez

Szerkesztette:
Hoffmann István – E. Nagy Katalin – Tóth Valéria
2025

Magyar Nemzeti Helynévtár 4.
A bihari Felső-Hegyköz és a Berettyó-sík helynevei
Szilágyi-Varga Zsuzsa – Szőke Melinda

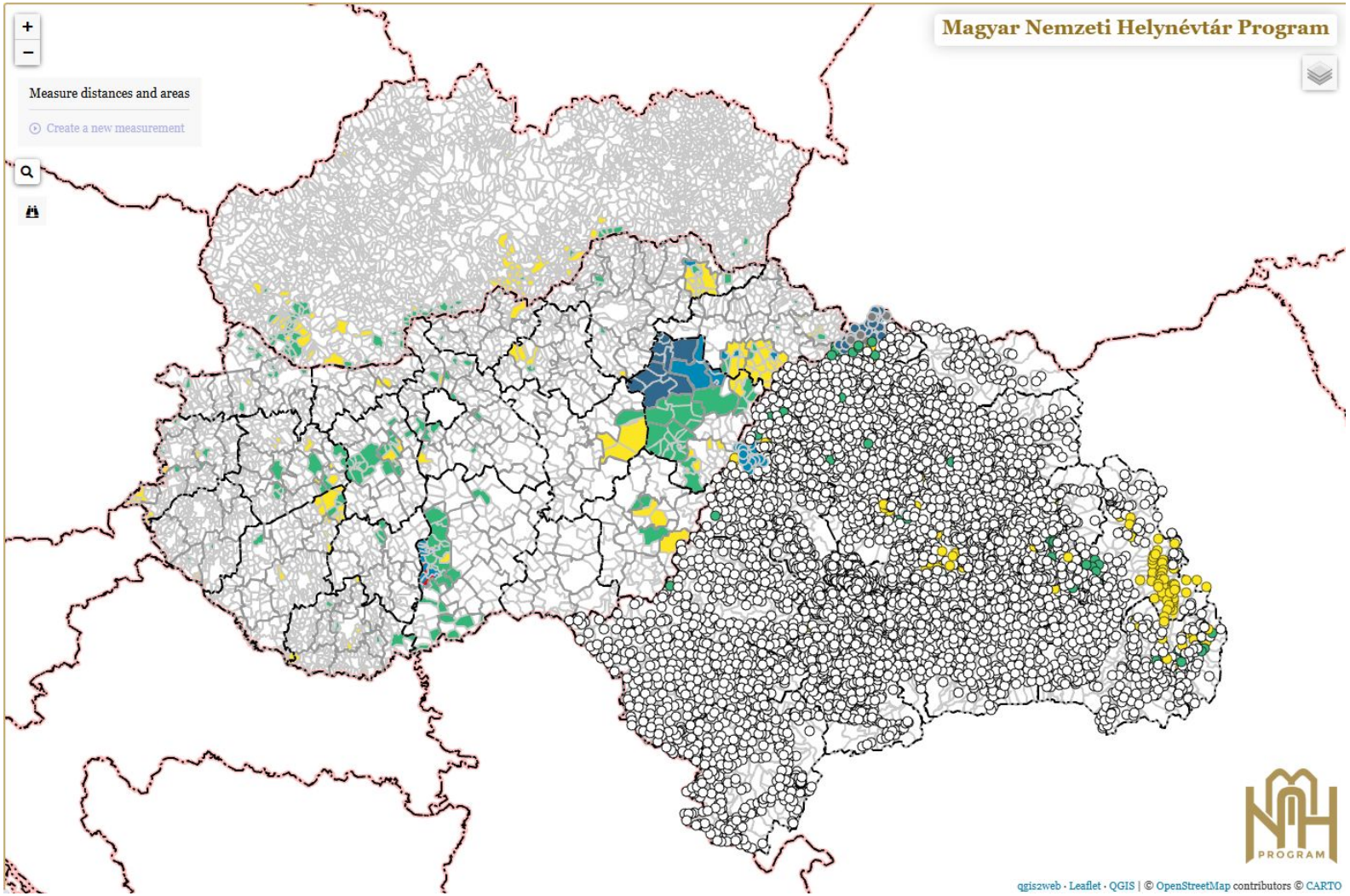
További a kötethez

Szerkesztette:
Hoffmann István – Reszegi Katalin
2026

Magyar Nemzeti Helynévtár 5.
A Kalocsai-Sárköz Duna menti településeinek helynevei

Magyar Nemzeti Helynévtár Program

BEVEZETÉS A HELYNÉVKUTATÁSBA

Impresszum

Előszó

1. A helynév mint nyelvi elem

2. A magyar helynevek gyűjtésének és közzétételének története a 20. század közepéig

3. Helynévközlések a 20. század második felében

4. Az élőnyelvi gyűjtés

E. Nagy Katalin – Szilágyi-Varga Zsuzsa

BEVEZETÉS A HELYNÉVKUTATÁSBA

ELŐSZÓ

A *Bevezetés a helynévkutatásba* című tankönyv kettős feladatot vállal magára:

- egyrészt segíteni kívánja az egyetemeken magyar nyelven folyó névtani képzést;
- másrészt pedig ismereteket szeretne nyújtani azok számára, akik részt kívánnak venni a Magyar Tudományos Akadémia által támogatott *Magyar Nemzeti Helynévtár Program*-ban.

A helynevek a nyelv szókincsének sajátos szerepű elemeiként régóta magukra vonják a tudomány művelőinek figyelmét: a magyar tudományosság történetében bő két évszázad óta van jelen ez a kitüntetett érdeklődés. A helynevek nemcsak amiatt kerültek a tudományos vizsgálatok fókuszába, hogy a mindennapi nyelvhasználat nélkülözhetetlen részeiként univerzális tagjai a nyelvek rendszerének, hanem elsősorban azért, mert nagy történeti forrásértékük következtében több – elsősorban történeti érdeklődésű –

Magyar Nemzeti Helynévtár Program

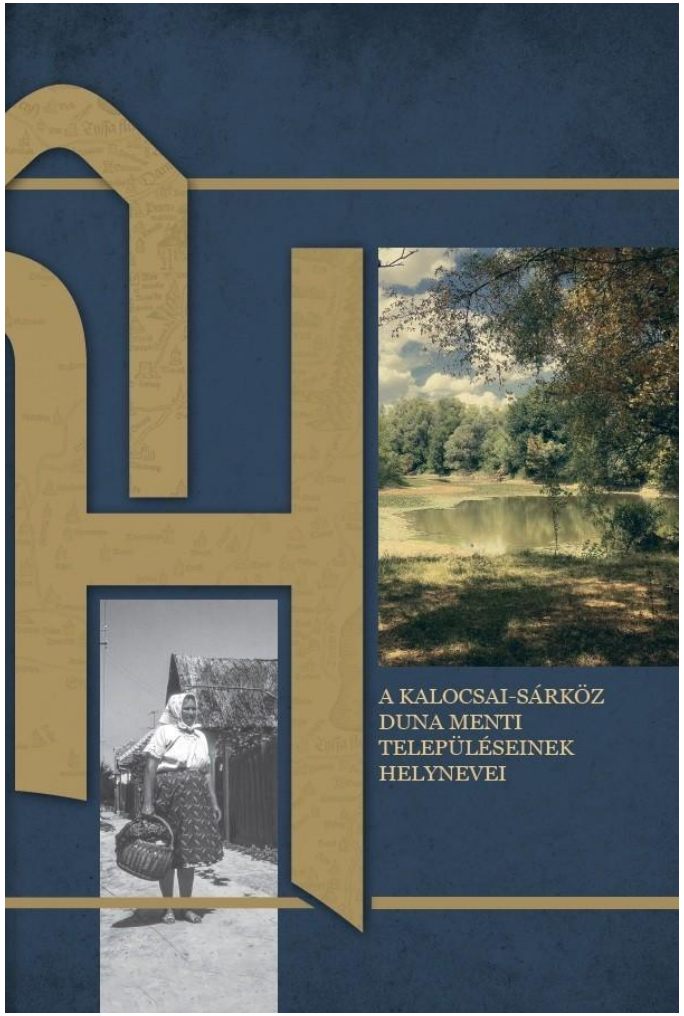

Magyar Nemzeti Helynévtár Program

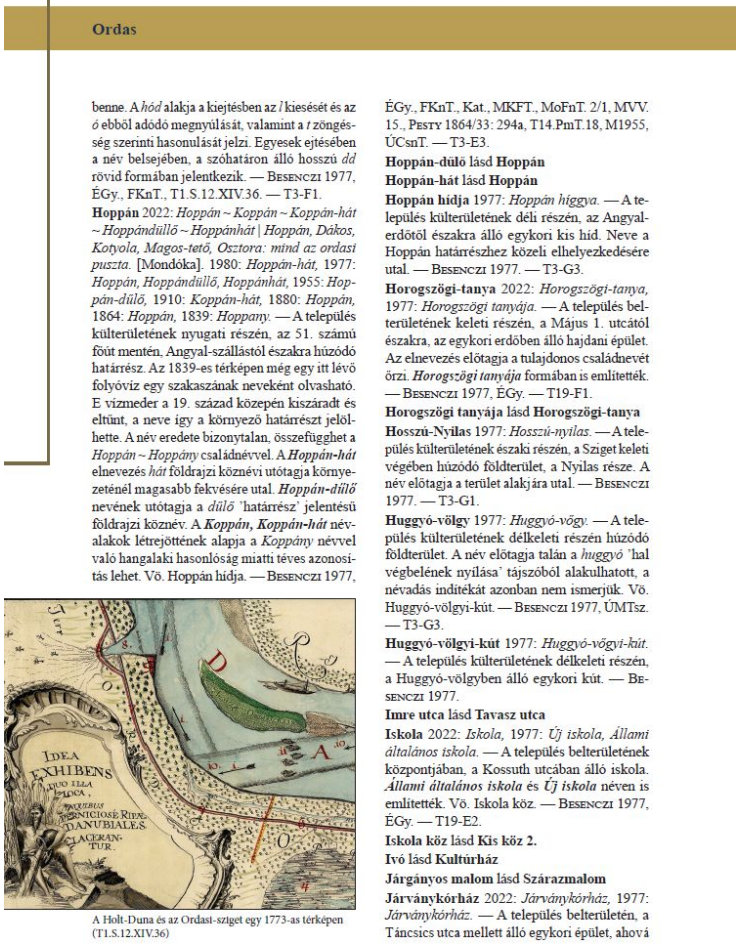
A Kalocsai-Sárköz helynevei

- 2018-2022: korábbi helynévgyűjtések feldolgozása Bács-Kiskun megyéből
- 2022-től hallgatókkal terepmunka, adatgyűjtés, szótárírás: a legtöbb településen Wendl Dáviddal
- Ordas: Török Sárával, Géderlak: Cselovszky Katinkával, Dunaszentbenedek Kulcsár Virággal
- Kétnyelvű települések is (Dudás Előddel)
- A Kalocsai-Sárköz Duna-menti településeinek helynevei (9 település) a napokban jelenik meg (Bárth M. János – Hoffmann István – Porczió Veronika – Rácz Anita szerk.).

A Kalocsai-Sárköz helynevei

- 2811 szócikkben 5588 helynév 10 959 adata
- élőnyelvi helynévgyűjtések, a 70-es évek munkálatai, történeti források, helyi térképek
- magyar falvak + kétnyelvű községek
- a vízek által formált, mára átalakult táj
- jellegzetes nyelvjárási jelenségek
- korábban nem készült helynévtár – de: a legkorábbi adatok 11. századig

Ordas

benne. A *hód* alakja a kiejtésben az *l* kiesését és az *ó* ebből adódó megnyúlását, valamint a *t* zöngésség szerinti hasonulását jelzi. Egyesek ejtésében a név belsejében, a szóhatáron álló hosszú *dd* rövid formában jelentkezik. — Besenczi 1977, ÉGy., FKnT., T1.S.12.XIV.36. — T3-F1.

Hoppán 2022: *Hoppán ~ Koppán ~ Koppán-hát ~ Hoppándüllő ~ Hoppánhát | Hoppán, Dákos, Kotyola, Magos-tető, Osztora: mind az ordasi puszta.* [Mondóka]. 1980: *Hoppán-hát,* 1977: *Hoppán, Hoppándüllő, Hoppánhát,* 1955: *Hoppán-düllő,* 1910: *Koppán-hát,* 1880: *Hoppán,* 1864: *Hoppán,* 1839: *Hoppany.* — A település külterületének nyugati részén, az 51. számú főút mentén, Angyal-szállástól északra húzódó határrész. Az 1839-es térképen még egy itt lévő folyóvíz egy szakaszának neveként olvasható. E vízmeder a 19. század közepén kiszáradt és eltűnt, a neve így a környező határrészt jelölhette. A név eredete bizonytalan, összefügghet a *Hoppán ~ Hoppány* családnévvel. A ***Hoppán-hát*** elnevezés *hát* földrajzi köznévi utótagja környezeténél magasabb fekvésére utal. ***Hoppán-düllő*** nevének utótagja a *düllő* 'határrész' jelentésű földrajzi köznév. A ***Koppán, Koppán-hát*** névalakok létrejöttének alapja a *Koppány* névvel való hangalaki hasonlóság miatti téves azonosítás lehet. Vö. Hoppán hídja. — Besenczi 1977, ÉGy., FKnT., Kat., MKFT., MoFnT. 2/1, MVV. 15., Pesty 1864/33: 294a, T14.PmT.18, M1955, ÚCsnT. — T3-E3.

Hoppán-düllő lásd **Hoppán**

Hoppán-hát lásd **Hoppán**

Hoppán hídja 1977: *Hoppán híggya.* — A település külterületének déli részén, az Angyal-erdőtől északra álló egykori kis híd. Neve a Hoppán határrészhez közeli elhelyezkedésére utal. — Besenczi 1977. — T3-G3.

Horogszögi-tanya 2022: *Horogszögi-tanya,* 1977: *Horogszögi tanyája.* — A település belterületének keleti részén, a Május 1. utcától északra, az egykori erdőben álló hajdani épület. Az elnevezés előtagja a tulajdonos családnevét őrzi. ***Horogszögi tanyája*** formában is említették. — Besenczi 1977, ÉGy. — T19-F1.

Horogszögi tanyája lásd **Horogszögi-tanya**

Hosszú-Nyilas 1977: *Hosszú-nyilas.* — A település külterületének északi részén, a Sziget keleti végében húzódó földterület, a Nyilas része. A név előtagja a terület alakjára utal. — Besenczi 1977. — T3-G1.

Huggyó-völgy 1977: *Huggyó-vögy.* — A település külterületének délkeleti részén húzódó földterület. A név előtagja talán a *huggyó* 'hal végbelének nyílása' tájszóból alakulhatott, a névadás indítékát azonban nem ismerjük. Vö. Huggyó-völgyi-kút. — Besenczi 1977, ÚMTsz. — T3-G3.

Huggyó-völgyi-kút 1977: *Huggyó-vögyi-kút.* — A település külterületének délkeleti részén, a Huggyó-völgyben álló egykori kút. — Besenczi 1977.

Imre utca lásd **Tavasz utca**

Iskola 2022: *Iskola,* 1977: *Új iskola, Állami általános iskola.* — A település belterületének központjában, a Kossuth utcában álló iskola. ***Állami általános iskola*** és ***Új iskola*** néven is említették. Vö. Iskola köz. — Besenczi 1977, ÉGy. — T19-E2.

Iskola köz lásd **Kis köz 2.**

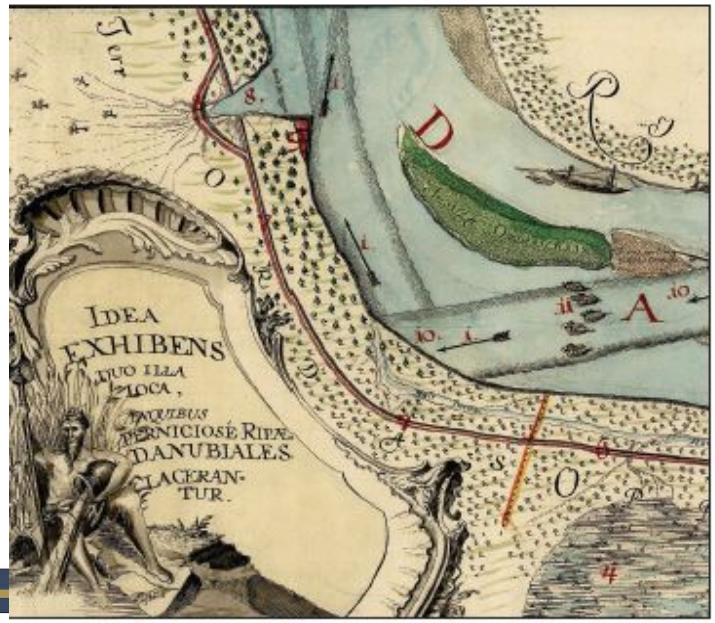
Ivó lásd **Kultúrház**

Járgányos malom lásd **Szárazmalom**

Járványkórház 2022: *Járványkórház,* 1977: *Járványkórház.* — A település belterületén, a Táncsics utca mellett álló egykori épület, ahová

A Holt-Duna és az Ordasi-sziget egy 1773-as térképen (T1.S.12.XIV.36)

Hoppán 2022: *Hoppán ~ Koppán ~ Koppán-hát ~ Hoppándüllő ~ Hoppánhát* | *Hoppán, Dákos, Kotyola, Magos-tető, Osztora: mind az ordasi puszta.* [Mondóka]. 1980: *Hoppán-hát,* 1977: *Hoppán, Hoppándüllő, Hoppánhát,* 1955: *Hoppán-dűlő,* 1910: *Koppán-hát,* 1880: *Hoppán,* 1864: *Hoppán,* 1839: *Hoppany.* — A település külterületének nyugati részén, az 51. számú főút mentén, Angyal-szállástól északra húzódó határrész. Az 1839-es térképen még egy itt lévő folyóvíz egy szakaszának neveként olvasható. E vízmeder a 19. század közepén kiszáradt és eltűnt, a neve így a környező határrészt jelölhette. A név eredete bizonytalan, összefügghet a *Hoppán ~ Hoppány* családnévvel. A ***Hoppán-hát*** elnevezés *hát* földrajzi köznévi utótagja környezeténél magasabb fekvésére utal. ***Hoppán-dűlő*** nevének utótagja a *dűlő* 'határrész' jelentésű földrajzi köznév. A ***Koppán, Koppán-hát*** névalakok létrejöttének alapja a *Koppány* névvel való hangalaki hasonlóság miatti téves azonosítás lehet. Vö. Hoppán hídja. — Besenczi 1977,

A Holt-Duna és az Ordasi-sziget egy 1773-as térképen (T1.S.12.XIV.36)

lepülés külterületének déli részén, az Angyal-erdőtől északra álló egykori kis híd. Neve a Hoppán határrészhez közeli elhelyezkedésére utal. — Besenczi 1977. — T3-G3.

Horogszögi-tanya 2022: *Horogszögi-tanya,* 1977: *Horogszögi tanyája.* — A település belterületének keleti részén, a Május 1. utcától északra, az egykori erdőben álló hajdani épület. Az elnevezés előtagja a tulajdonos családnevét őrzi. ***Horogszögi tanyája*** formában is említették. — Besenczi 1977, ÉGy. — T19-F1.

Horogszögi tanyája lásd **Horogszögi-tanya**

Hosszú-Nyilas 1977: *Hosszú-nyilas.* — A település külterületének északi részén, a Sziget keleti végében húzódó földterület, a Nyilas része. A név előtagja a terület alakjára utal. — Besenczi 1977. — T3-G1.

Huggyó-völgy 1977: *Huggyó-völgy.* — A település külterületének délkeleti részén húzódó földterület. A név előtagja talán a *huggyó* 'hal végbelének nyílása' tájszóból alakulhatott, a névadás indítékát azonban nem ismerjük. Vö. Huggyó-völgyi-kút. — Besenczi 1977, ÚMTsz. — T3-G3.

Huggyó-völgyi-kút 1977: *Huggyó-völgyi-kút.* — A település külterületének délkeleti részén, a Huggyó-völgyben álló egykori kút. — Besenczi 1977.

Imre utca lásd **Tavasz utca**

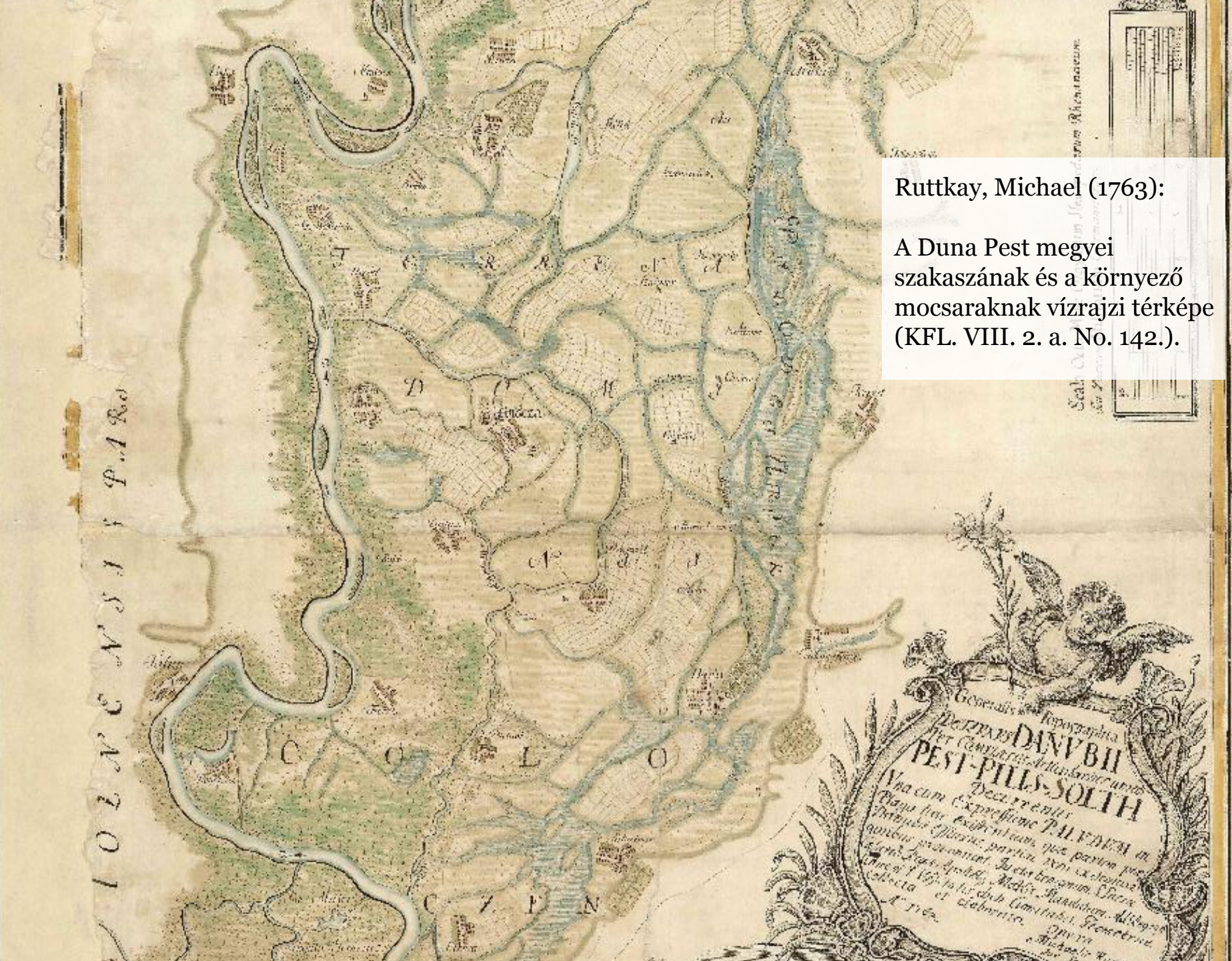
Iskola 2022: *Iskola,* 1977: *Új iskola, Állami általános iskola.* — A település belterületének központjában, a Kossuth utcában álló iskola. ***Állami általános iskola*** és ***Új iskola*** néven is említették. Vö. Iskola köz. — Besenczi 1977, ÉGy. — T19-E2.

Iskola köz lásd **Kis köz 2.**

Ivó lásd **Kultúrház**

Járgányos malom lásd **Szárazmalom**

Járványkórház 2022: *Járványkórház,* 1977: *Járványkórház.* — A település belterületén, a Táncsics utca mellett álló egykori épület, ahová

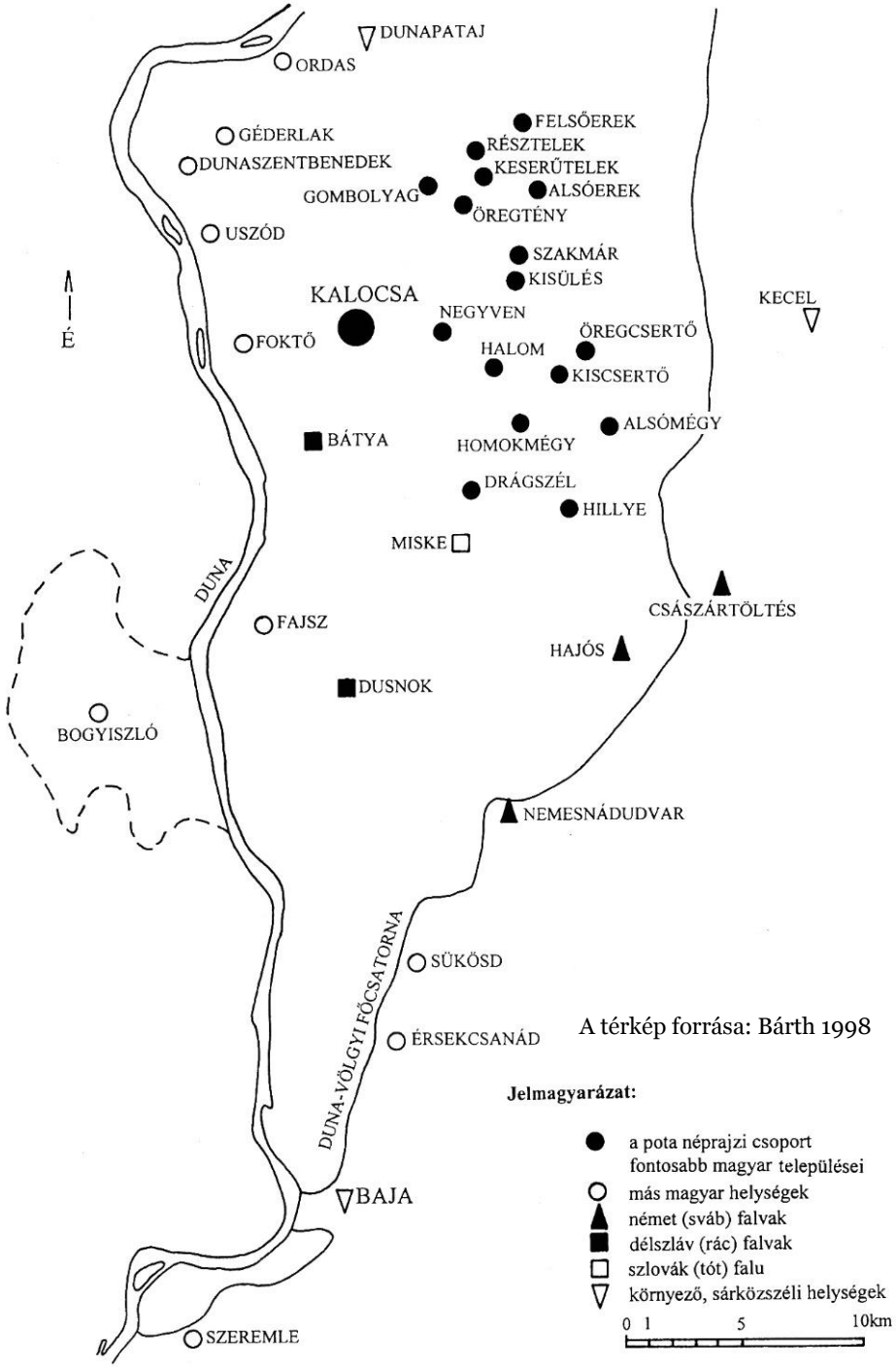

Ruttkay, Michael (1763):

A Duna Pest megyei szakaszának és a környező mocsaraknak vízrajzi térképe (KFL. VIII. 2. a. No. 142.).

Kalocsai-Sárköz

- Duna menti települések + Kalocsai szállások
- Nem magyar etnikumú települések is (18. századtól)
- Vizekkel sűrűn szabdalt, sík terület
- Korán megtelepült, sűrű középkori településhálózat
- A török kor végére meggyérült települések
- A Kalocsa környéki pusztákon szállások kialakulása, 19. század végi önállósulása
- A Duna-menti települések többsége kontinuus népességű, nyelvjárású

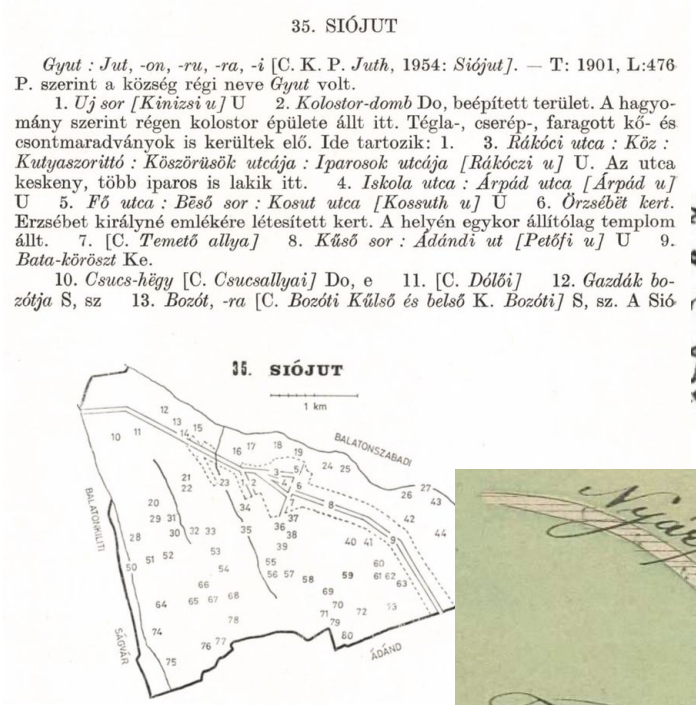
Adatgyűjtés

történeti források

- levéltári iratok és térképek
- korábbi helynévgyűjtések
- egyéb nyomtatott források

élőnyelvi gyűjtések

- helyszíni interjúk
- különféle módszerek

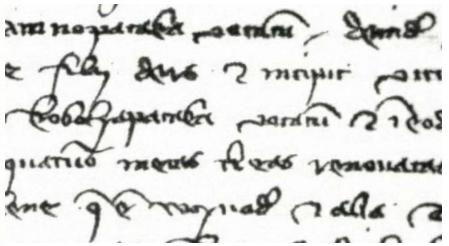

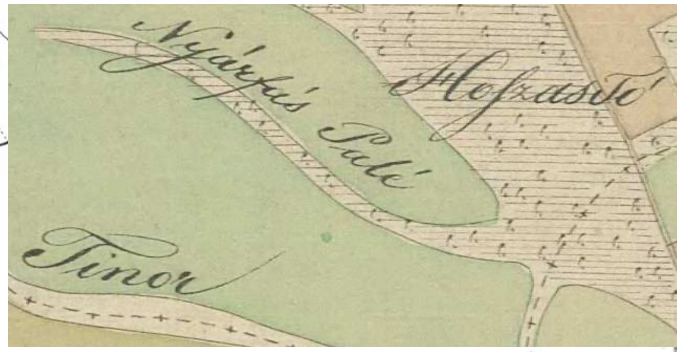
35. SIÓJUT

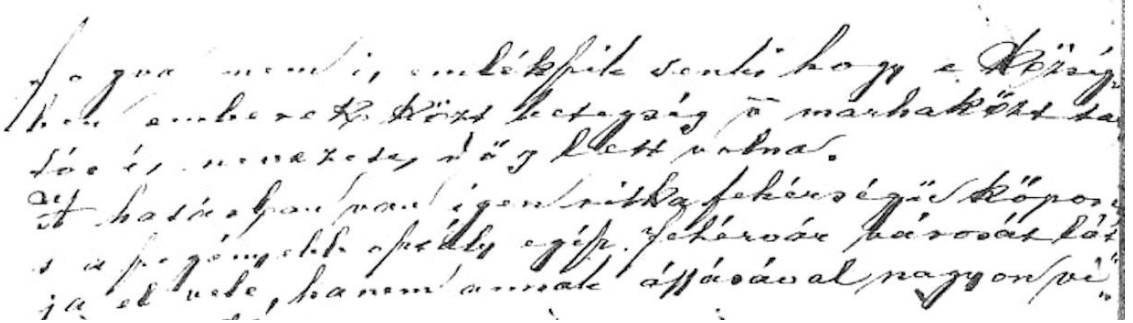
Gyut : Jut, -on, -ru, -ra, -i [C. K. P. *Juth*, 1954: *Siójut*]. — T: 1901, L:476 P. szerint a község régi neve *Gyut* volt.

1. *Új sor [Kinizsi u.]* U 2. *Kolostor-domb* Do, beépített terület. A hagyomány szerint régen kolostor épülete állt itt. Tégla-, cserép-, faragott kő- és csontmaradványok is kerültek elő. Ide tartozik: 1. 3. *Rákóci utca : Köz : Kutyaszorittó : Köszörüsök utcája : Iparosok utcája [Rákóczi u.]* U. Az utca keskeny, több iparos is lakik itt. 4. *Iskola utca : Árpád utca [Árpád u.]* U 5. *Fő utca : Bëső sor : Kosut utca [Kossuth u.]* U 6. *Örzsébët kert.* Erzsébet királyné emlékére létesített kert. A helyén egykor állítólag templom állt. 7. [C. *Temető allya]* 8. *Kűső sor : Ádándi ut [Petőfi u.]* U 9. *Bata-köröszt* Ke.

10. *Csucs-hëgy* [C. *Csucsallyai]* Do, e 11. [C. *Dólői]* 12. *Gazdák bozótja* S, sz 13. *Bozót, -ra* [C. *Bozóti Külső és belső* K. *Bozóti]* S, sz. A Sió

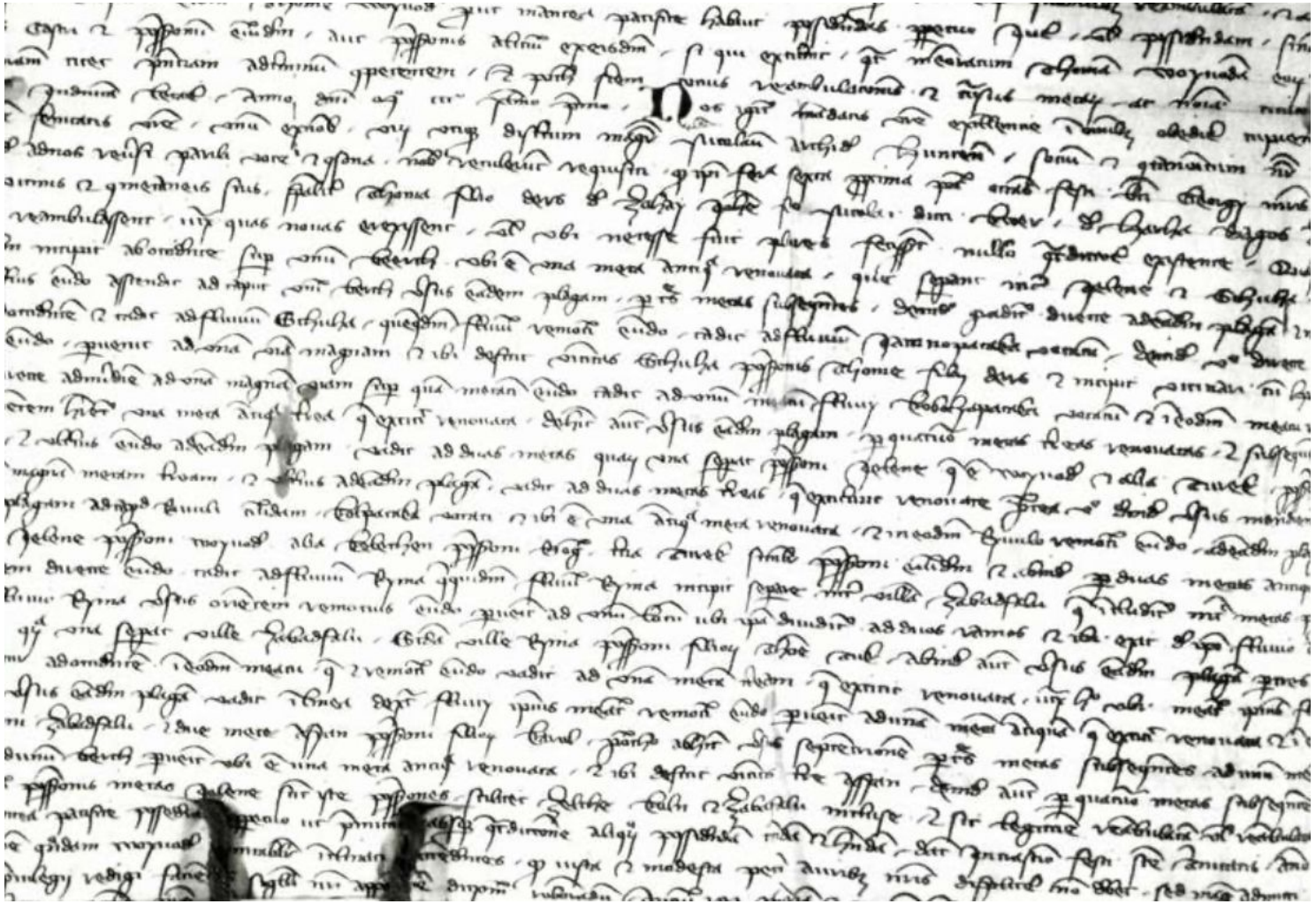

Levéltári iratok

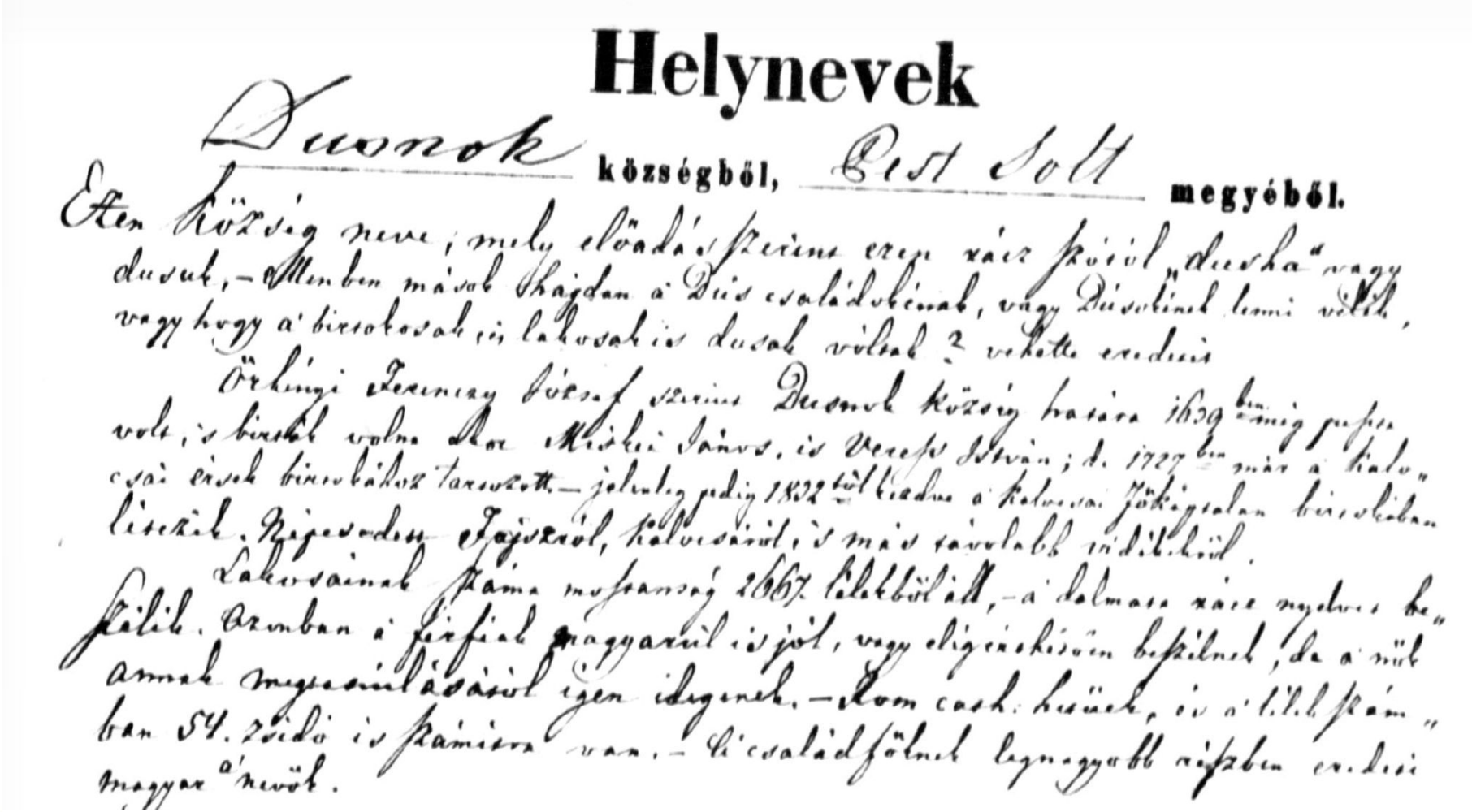
Térképek

Ober Lugas Szall:
Unter Lugas Szall:

Szárádas
Kertek

Ujfod
Toktu
Batya
Varajd

Pesty Frigyes helynévtára

Helynevek

Dusnok község, Pest Solt megyéből.

Eben Község neve, mely előadás szerint egy száz fővel „dusnok" vagy dusak, – ellenben más ok szerint a Duis családnévtől, vagy Dusnoktól lenni vélik, vagy hogy a birtokosok és lakosok is dusak voltak? vehette eredetét

Örökjogi szerint bírtak szerint Dusnok község határa 1639 évig puszta volt, s birtokul volna Ker Mihályi János, és Veress István; d. 1727 ben már a kalocsai érsek birtokához tartozott. – jelenleg pedig 1852 től kiadva a kalocsai főkáptalan birtokában lészen. Rajosodása Tajosról, Kalocsáról, és más távolabb vidékekről.

Lakosainak száma mostanság 2667 lélekből áll, – a dolmasa száz nyelvre be" fűlik. Ezenban a férfiak magyarul is jól, vagy elégségesen beszélnek, de a nők annak megszólalásáról igen idegenek. – Nem csak kisnek, és a kik jól is" ban 54. Zsidó is számlálva van. – Ki család főnek legnagyobb részben eredeti magyar a' nevök.

Modern földrajzinév-gyűjtemények

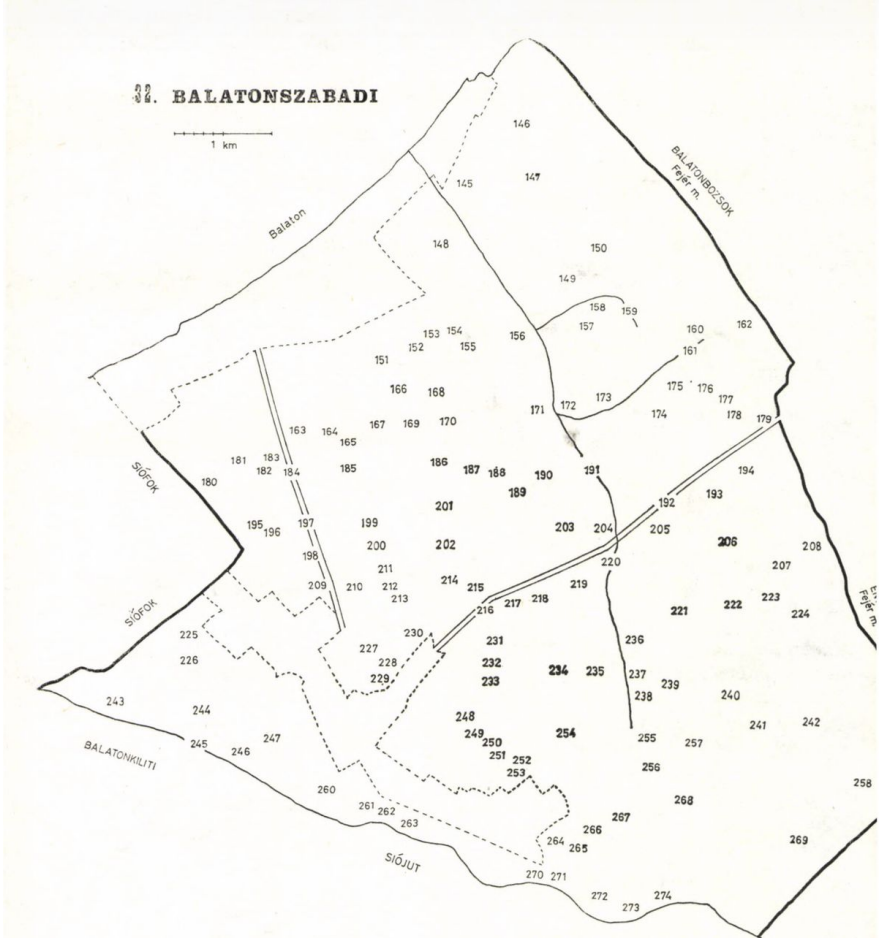
eleje, Szarkafészkes : Szarkafészek eleje, Nagy-Harcsás, Fogasos tanya, Csapási bakterház eleje. — K: 1858. MOL. — Siófok régebben Veszprém megyéhez tartozott, ezért a croquishoz nem jutottunk hozzá. A C. jelzésű nevek Balatonkiliti község anyagából valók.

Gyűjtötte: Király Lajos, Kiss Ferenc tanár, Ángyán József és Timár Valéria gimn. tanulók. — Adatközlők: Ángyán József 64, Kőszegi Ferenc 69, Márkus János 48, Szűcs Ambrus 62, dr. Timár Gyula 59, Tóth Béláné 38 és Vidovics Kálmán 63 é.

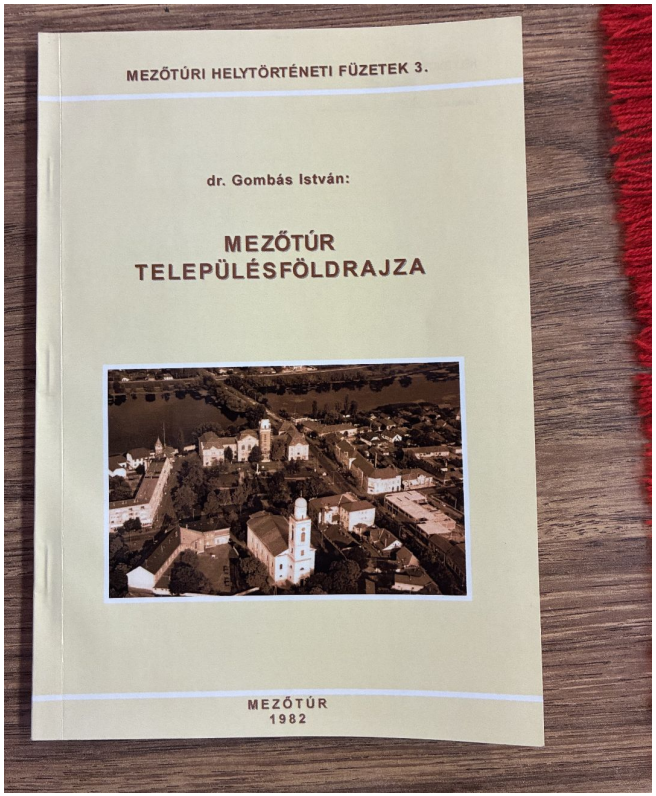
32. BALATONSZABADI

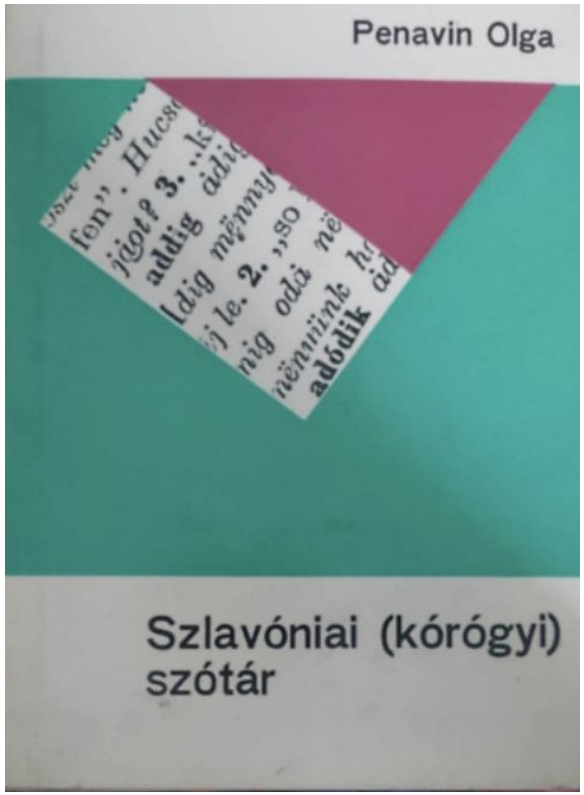
Szabadi, -ba, -bú, -ba, : -n, -rú, -ra, szabadi [K. *Fok Szabadi* P. *Fokszabadi* J. *Fok-Szabadi* 1917: *Balatonszabadi].* — T: 12 042, L: 2756. — P. szerint északabbra, a Balaton felé terült el a régi község, amelyet 1526 táján a törökök elpusztítottak. Látszik is ott egy templomnak a maradványa (lásd: 164.). Ugyancsak P. szerint hajdan Fokszabadi szabad község volt, földesúri tartozásoktól mentes, és Sáros nemes fokszabadinak neveztetett. — 1950-ben hozzácsatolták Siómaros községet.

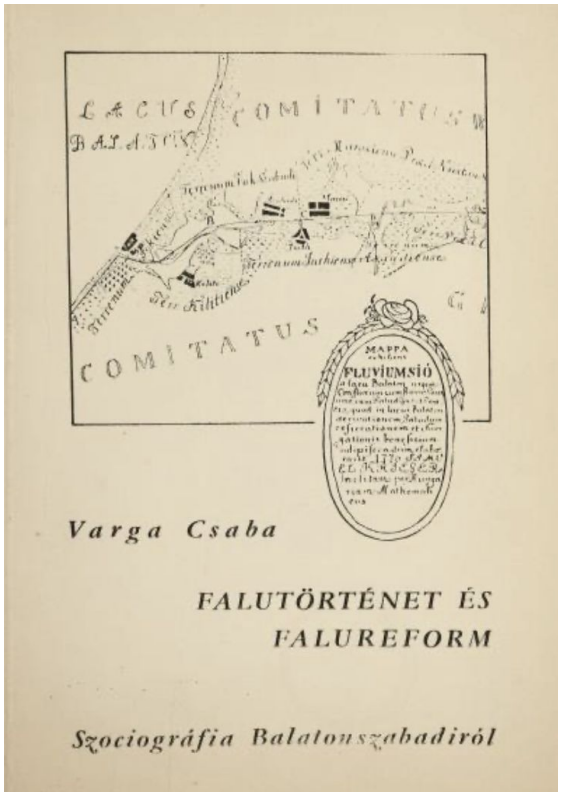
1. *Kinizsi utca* [~] U 2. *Békarikató : Béka-város : Bem utca [Bem utca]* U 3. *Zrinyi utca* [~] U 4. *Vőgy* Mf, Ű 5. *Kokas-domb : Rózsa-domb* [K. *Belső telek]* Fr. Ide tartozik: 3—8. 6. *Vak Bottyán utca* [~] U 7. *Főső-bót* Élelmiszerbolt 8. *Uj sor : Dózsa György utca [Dózsa György u]* U 9. *Téglaház : Téglavető.* [K. J. *Téglaház].* Községi téglaégető volt itt. 10. *Kërëszt* Ke. Erről nevezték el a 15. sz. utcát. 11. *Zsidó temető* 12. *Temető.* Ide tartozik: 13., 14. 13. *Rëformátus temető* 14. *Katalikus temető* 15. *Dicsértessék utca : Szabadság utca [Szabadság u]* U 16. *Szabadi, -ba : -ra* Fr. Ide tartozik: 1—37. 17. *Vásárétér* [K. *Falu alotti].* Itt tartották a vásárokat. 18. *Balatoni ut* [~] U 19. *Bikaistáló.* Most a tsz lóistállója. 20. *Adi utca* [~] U 21. *Szabó-kocsma.* A gyűjtés idején eszpresszó volt, ma lakóház. 22. *Rákóci utca* [~] U 23. *Petőfi utca* [~] U 24. *Margit-bót* Élelmiszerüzlet 25. *Petőfi tér* [~] Té 26. *Központi iskola* 27. *Árpád-szobor* Szo 28. *Kutyaszorittó* U 29. *Katalikus iskola.* Ide tartozik: 30—31. 30. *Nagy iskola* 31. *Kis iskola* 32. *Katalikus templom* 33. *Rëformátus templom* 34. *Rëformátus iskola* 35. *Tántics utca : Táncsics utca* [~] U 36. *Ságvári utca* [~] U 37. *Balogék* Büfé 38. *Rév ut :*

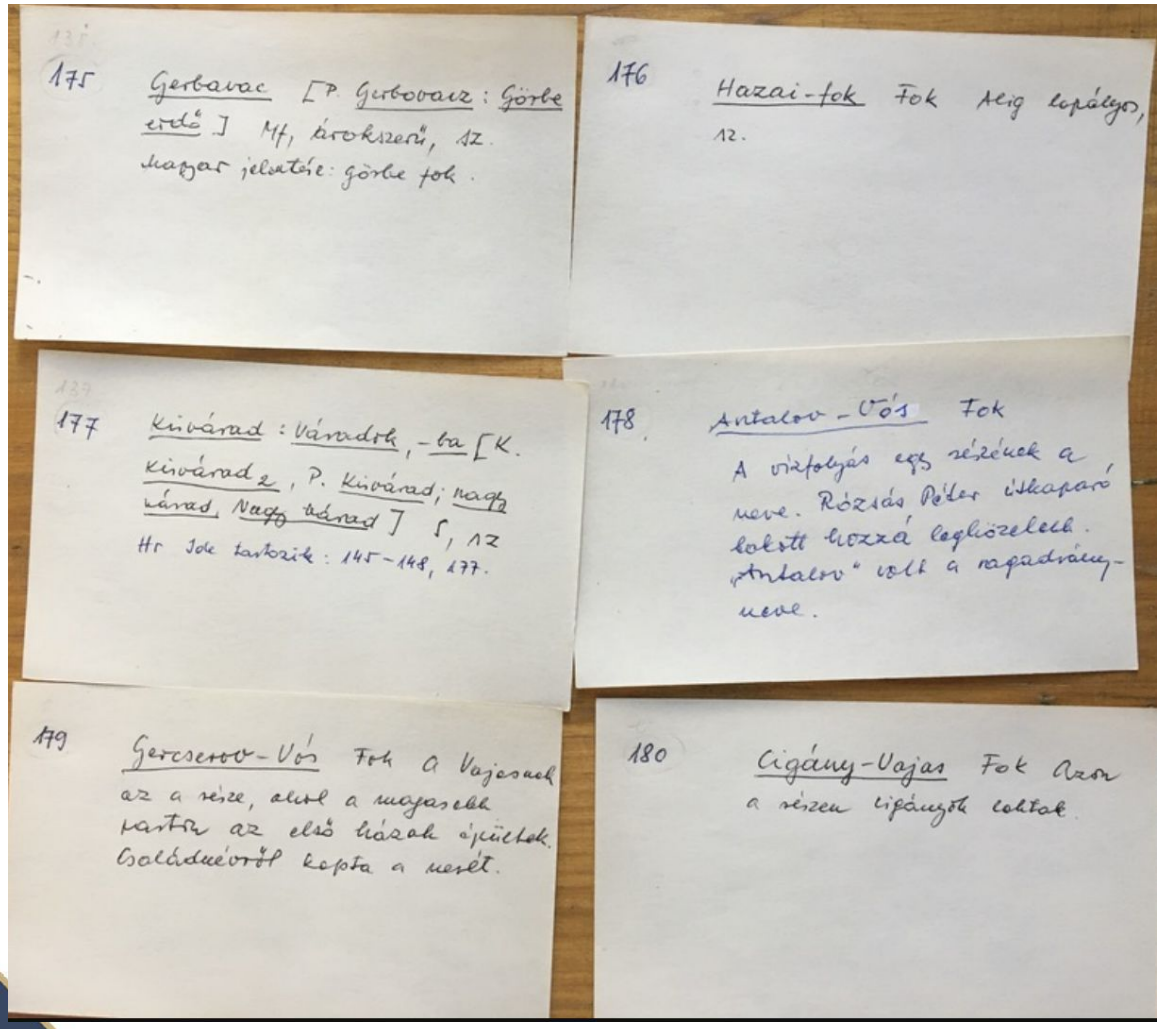
Különféle nyomtatott kiadványok

Kiadatlan gyűjtések

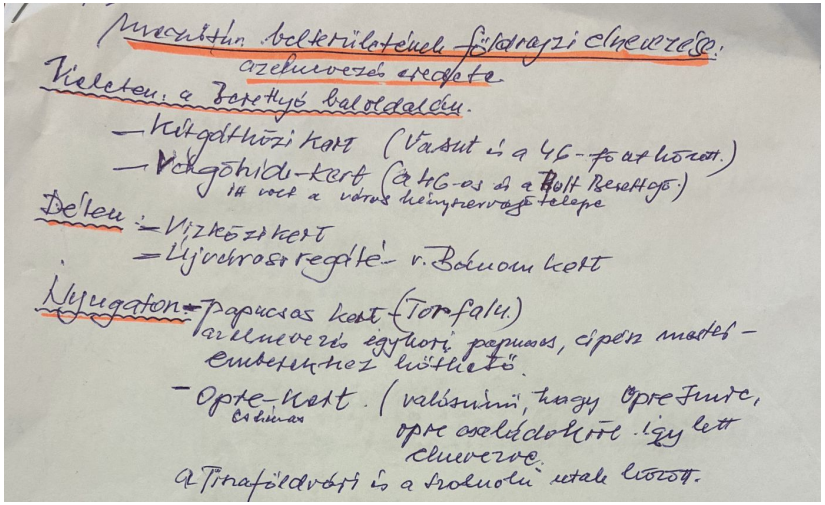
Bátya

I. Bátya, -ín, -ról ~ -ínul, -ína, -í : Bátyinca, u Bátyincu, ix Bátyinca, u Bátyino, bátyinak, bátyinszka

A falu eredetére több magyarázat van. A leggyakoribb szerint három testvér közül a legidősebb, Marci, Bátyán telepedett le, Misi Miskén, Gergő még Gerjenben. Éppen másfelé volt a falu. Azt Szelistyének

Gyűjtötte: dr. Fehér Zoltán tanár
A gyűjtés ideje 1963, kiegészítés 1972, ellenőrzés 1979. Adatközlők: Arisity Istvánné 36, Aszódi Istvánné 19, Bonsza János 35, Haranguzó Ferenc 67, Hegedűs János 40, Tóth Fülöp 50, Jelenitsky Istvánné 66, Jelenitsky Miklósné 56, Kapitány József 39, Kálai Jánosné 56, Kupusz Pál 63, Nádi Balázs 52, Marló Tamás 72, Szűcs P. Pálné 78-ik.
Ellenőrizte: dr. Kuczy Kálmán tanár
† Gusztina P. (Péter) Ferenc 58 c'k.

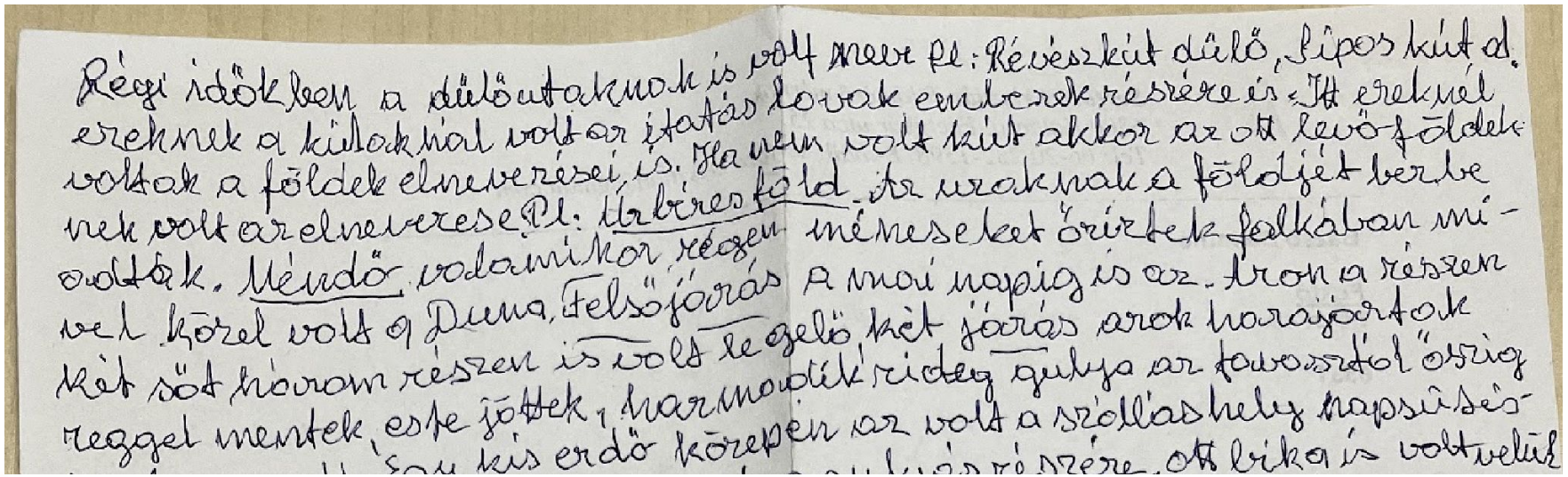
Egyéb kéziratos gyűjtemények

Jegyzetek, gondolatok észrevételek:

1, Földvár határában a Jaba-patak völgyében találtak meg az egykori római hadiút nyomait, amely Sólyomkőn (Szécsénke) keresztül vezetett Gyöngyöshalászi (Gyöngyös) irányába.

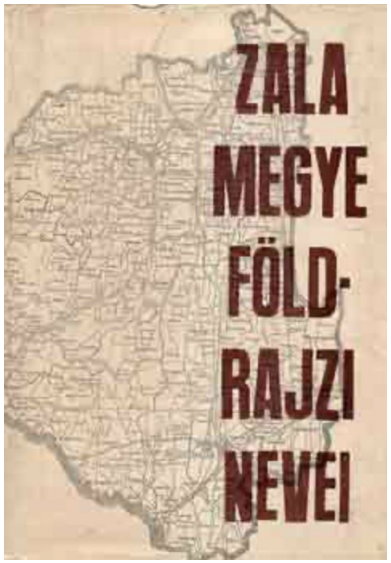
2, Hetyefalu (hetes számnév) Földvár déli részén az Árpádkorban keletkezhetett. Egy 1082 előtti írásban mint nemesi birtokot említik. Ekkor épülhetett a templom, a pusztatorony. Hetyefalu neve 1265-ben

Régi időkben a dűlőutaknak is volt neve pl: Révészkút dűlő, Sípos kút dűlő, erekhez a kútakhoz volt az itatás lovak emberek részére is. Ilyen erek mellett voltak a földek elnevezései is. Ha nem volt kút akkor az ott levő földek nek volt az elnevezése. Pl: Urbéres föld. Itt urakhoz a földjét bérbe adták. Mendő valamikor részen méneseket őriztek falkában mi- vel közel volt a Duna. Felsőjárás A mai napig is az. Ilyen a részen két sőt három részen is volt legelő két járás arok határolták rezgel mentek, este jöttek, harmadik rideg gulya az távolabb "ősig egy kis erdő közepén az volt a szőllőshely napsütéses

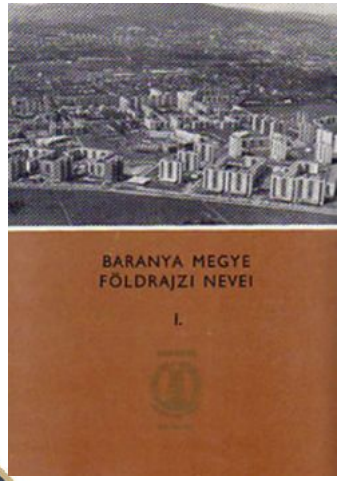
A megyei kötetek és az MNH.

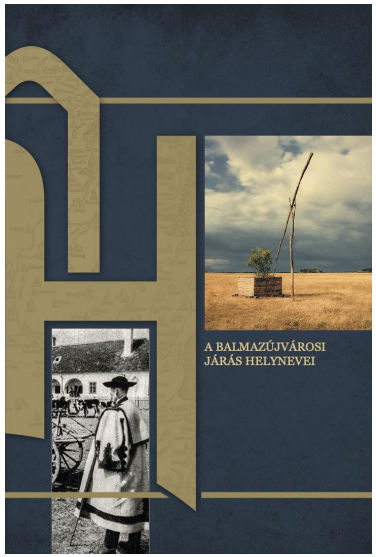

Adatkezelés

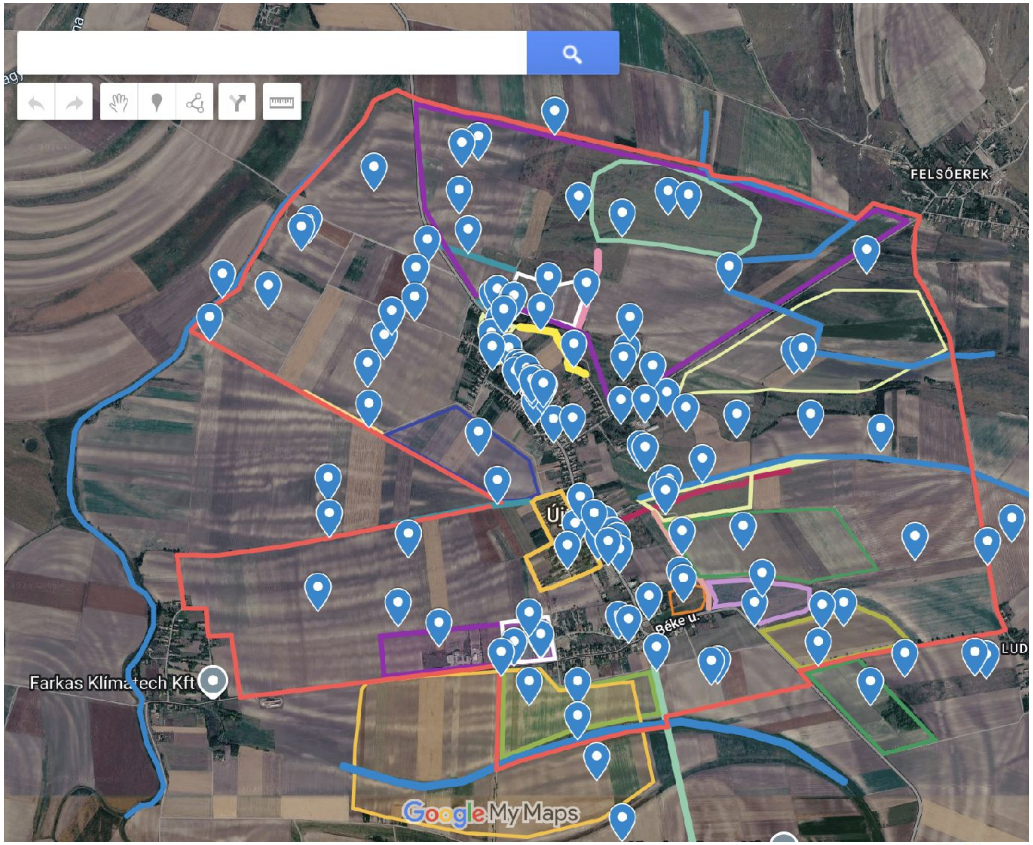
Fonetikus lejegyzés + standardizálás

Táblázatos forma térképpel kiegészülve

A helynévadathoz kapcsolódó metaadatok

és összefüggéseik

- sorszám (objektumazonosító)
- forrás és év
- helyfajta, denotatív jelentés és objektuminformációk
- névmagyarázat és nyelvi eredet
- helyragos alak
- standard alak és táblanév
- koordináták

Standard alak (lemma) meghatározása

A standard alak meghatározásának célja és alapelvei

- lemmatizálás – az etimológiai kapcsolat feltárása és rögzítése
- történeti írásváltozatok és élőnyelvi ejtésváltozatok
- rendszerszintű nyelvjárási változatok standardizálása *(Röndölő > Rendelő)*
- egyedi, lexikális szintű variánsok megőrzése *(Csolnok > ~~Csónak~~ Csolnok)*
- régies helyesírás standardizálása, de tulajdonnévi eredetű elemekben nem

(*Czirok-hát > Cirok-hát, Benekicza > Benekica,* de *Bencze-csárda > Bencze-csárda, Körösztі Kovácsék körösztje > Körösztі Kovácsék keresztje*)

- eredeti morfémaszerkezet megőrzése *(Körtvélyes > ~~Körtés~~ Körtvényes)*
- az alapelvek megléte nem egyenlő a kritikátlan automatizmussal

(Kovácsóma dombja > ~~Kovácsalma dombja~~ Kovácsóma dombja, Palé > ~~Palaj~~ Palé)

Vö. Hoffmann 2023, E. Nagy–Szilágyi-Varga–Kis 2022

Táblanév (címszó) kiválasztása

Cél a szemasziológiai elv alapján összetartozó névváltozatok egy szóccikbe rendezése. Vagyis több névváltozat közül az egyik táblanévvé emelése.

A táblanév-kiválasztás szempontjai

- hivatalos név
- > ha nincs hivatalos, akkor az élőnyelvi forma
- > > ha több élőnyelvi forma van, a történelmi előzménnyel bíró
- > > > ha így is több van, a nagyobb régiségű (de nem „mechanikusan” eldöntve)
- > > ha több élőnyelvi forma van történeti előzmények nélkül, akkor a vélhetően nagyobb régiségű, természeti névadással létrejött, kevésbé áttetsző, kevésbé bonyolult szerkezetű változat élvez előnyt
- > ha nincs élőnyelvi forma, akkor a több történeti változat közül a fenti szempontok alapján

Táblanév (címszó) kiválasztása

A táblanév-kiválasztás további szempontjai

- Magyar és nem magyar nyelvű nevek esetén, ha a fenti szempontok nem segítenek, akkor a magyar élvez előnyt.
- Ha csak idegen nyelvű nevek vannak, akkor a fenti szempontok döntenek.

Nádas-völgy 1864: *Nádas völgy* | *Nádat gyékényt, és kákát termő mocsár.* 1855: *Podréti nádas.* — Ráchorvát: **Pod ret** 1992: *Podret.* — A település külterületének keleti részén, Nátka déli oldalán lévő szántó, egykori nádas, erdős rét. Mélyen fekvő terület. Másik neve ***Podréti-nádas,*** amelynek előtagjában a terület ráchorvát *Pod ret* elnevezésének *-i* melléknévképzős alakja szerepel. A ráchorvát név előtagja a hr. *pod* 'alá, alatt' elöljárószó', utótagja pedig a m. *rét* főnév. — PESTY 1864/33: 122b, D. SZABÓ 1992: 234, 235. T16-B2.

Duvanistye 2024: *Duvanistye,* 1980: *Duvanistye,* 1864: *Dohanistye,* vagy *dohányföldek* | *Onnan nyerte nevezetét, hogy a' lakosok azon föld darabban mindig dohányt termesztettek régente.* 1855: *Dohányisztya, Dohanyistai erdő, dohanistye, Duhanistye,* 1850: *Dudvarcsicza, Duhanyistye* | *Erdő [...] fekszik a peredina bara mellett.* 1834: A *Duvanyistyán* lévő kertjeit, 1816: *Duhanyistyai* kertem. — Ráchorvát: **Duvanišće** 2024: *Duvá˙nistyë [Duvánišťe],* 1992: *Duvanišće,* 1980: *Duvanistye,* 1864: *Dohanyistye,* 1864: *Dohanistye,* 1855: *Duhanistye.* — A

A szócikkek felépítése

Lányos-kobolya 2022: *Lányos-koboja,* 1967: *Lányos kobolya* | *A Lányos kobolyához már a jószágot se erestyük köze, mert legutóbb a Keserü Misa, meg a két gyerök is akkó fullatt bele, mikó ja marhákat akarták kihajtani bele.* — A település nyugati határában, a Duna-parton húzódó vízmeder. Fürdésre alkalmatlan, életveszélyes állóvíz, fenekén iszappal borított, éles kövek vannak. A név előtagja a tóba fulladt lányok emlékét őrzi, utótagja a *kobolya* 'áradás vájta, vízzel telt vízmeder' jelentésű földrajzi köznév. A helyiek napjainkban horgászásra használják. Vö. Lányos-kobolyai-kő. — ÉGy., FKnT., Nagy 1967a: 55. — T13-F2G2.

Lányos-kobolya 2022: *Lányos-koboja,* 1967: *Lányos kobolya* | *A Lányos kobolyához már a jószágot se erestyük köze, mert legutóbb a Keserü Misa, meg a két gyerök is akkó fullatt bele, mikó ja marhákat akarták kihajtani bele.* — A település nyugati határában, a Duna-parton húzódó vízmeder. Fürdésre alkalmatlan, életveszélyes állóvíz, fenekén iszappal borított, éles kövek vannak. A név előtagja a tóba fulladt lányok emlékét őrzi, utótagja a *kobolya* 'áradás vájta, vízzel telt vízmeder' jelentésű földrajzi köznév. A helyiek napjainkban horgászásra használják. Vö. Lányos-kobolyai-kő. — ÉGy., FKnT., Nagy 1967a: 55. — T13-F2G2.

Kétnyelvű névanyagok szócikkei

Mörtáza 2024: *Mörtáza, Mörtázára ~ Mártaháza,* 1980: *Martháza-dűlő,* 1967: *Martházadűlő,* 1955: *Martháza, Martháza-dűlő,* 1864: *Mrtász,* 1864: *Mártonháza | Kukoriczás kertek, holy bizonyos Márton lakosnak volt házáról a' mellette elterülő nagy legelő is vette nevezetét, 's a' rajta levő fok is.* 1864: *Mrtászi dülö,* 1855: *Mertáza,* 1835: *Martonháza,* 1578: Mezraa *Martonhaz,* 1578: *Mártonház* puszta, 1570: *Mártonház* puszta, 1560: *Mártonház* puszta, 1408: *Martonhaza.*

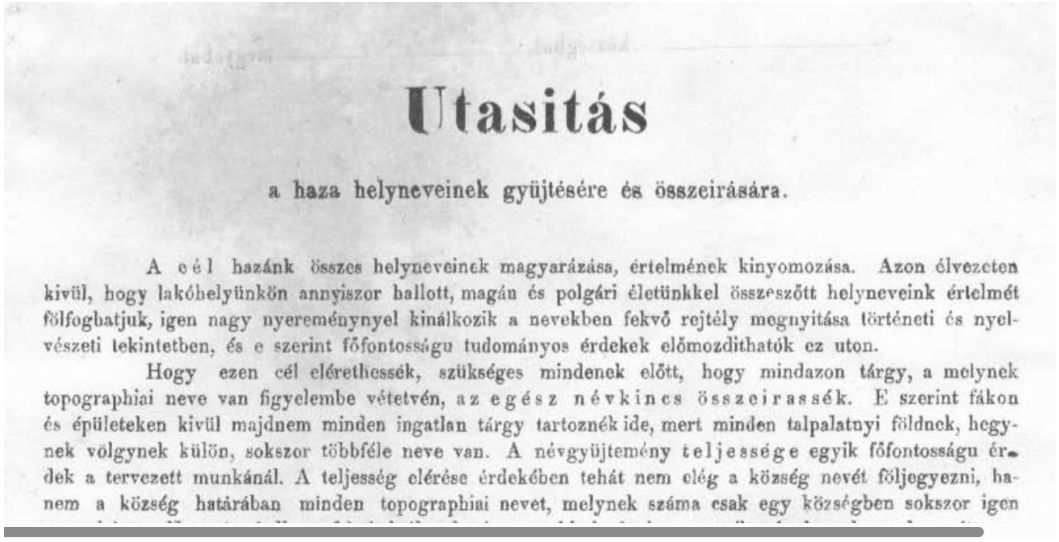
— Ráchorvát: **Mrtaza** 2024: *Mr·ˆtàzà [Mr̀taza],* 2005: *Mrtáza,* 1992: *Mrtaza,* 1980: *Mrtáza, Mrtáz, Mrtháza,* 1879: *Mrtáz,* 1879: *Mrtaz.* —

A település belterületének déli részén és attól délre, az 51-es főúttól keletre, hozzávetőleg egy négyzetkilométernyi területen fekvő település- és határrész. Nagyobb része szántóföld.

A középkori Martonháza település nevét őrzi, amely már a török idők előtt elnéptelenedett. Az egykori falu helye a mai kacsatelep magasságában, az országúttól kb. 100 m-re keletre elterülő háton volt, közel az új falunegyed déli széléhez.

Az eredeti ***Mártonháza*** településnév előtagja a *Márton* személynév, utótagja a *háza* 'lakott hely' jelentésű földrajzi köznév. Egy esetben előfordul ***Mártonház*** alakban is. A 19. századtól adatolt hr. *Mrtaza,* ***Mrtaz*** típusú alakok a ráchorvát nyelvbe adaptált hangtani fejlemények. A ráchorvát név később visszakerült a magyarba, és *Mörtáza* formában szinte kizárólagossá vált a magyar nyelvhasználatban is. A ma is ismert, de nem használt ***Mártaháza*** névváltozat az előtag átértelmezésével alakult a magyarban az említett ráchorvát alakból. Egy-egy forrásban előfordul a terület ***Mertáza, Martháza, Martháza-dűlő*** és ***Mörtázi-dűlő*** megnevezése is. Vö. Mrtazki fok, Mertaca malá, Mertaházi-kertek, Mrtász-legelő.

— Cs. 3: 338, ÉGy., Hnt., Kat., Mandić 2005, MoFnT. 2/1, M1955, Nagy–Keresztényi 1980, Pesty 1864/33: 122b, T14.PmU.269, D. Szabó 1992: 211, Vass 1980: 169. — T14-C4D5.

Utasítás

a haza helyneveinek gyüjtésére és összeirására.

A cél hazánk összes helyneveinek magyarázása, értelmének kinyomozása. Azon élvezeten kivül, hogy lakóhelyünkön annyiszor hallott, magán és polgári életünkkel összeszőtt helyneveink értelmét fölfoghatjuk, igen nagy nyereménynyel kinálkozik a nevekben fekvő rejtély megnyitása történeti és nyelvészeti tekintetben, és e szerint főfontosságu tudományos érdekek előmozdithatók ez uton.

Hogy ezen cél elérethessék, szükséges mindenek előtt, hogy mindazon tárgy, a melynek topographiai neve van figyelembe vétetvén, az egész névkincs összeirassék. E szerint fákon és épületeken kivül majdnem minden ingatlan tárgy tartoznék ide, mert minden talpalatnyi földnek, hegynek völgynek külön, sokszor többféle neve van. A névgyüjtemény teljessége egyik főfontosságu érdek a tervezett munkánál. A teljesség elérése érdekében tehát nem elég a község nevét följegyezni, hanem a község határában minden topographiai nevet, melynek száma csak egy községben sokszor igen

„Utasítás
a haza helyneveinek gyüjtésére és összeirására.

A cél hazánk összes helyneveinek magyarázása, értelmének kinyomozása. Azon élvezeten kivül, hogy lakóhelyünkön annyiszor hallott, magán és polgári életünkkel összeszőtt helyneveink értelmét fölfoghatjuk, igen nagy nyereménnyel kinálkozik a nevekben fekvő rejtély megnyitása történeti és nyelvészeti tekin-tetben, és e szerint főfontosságu tudományos érdekek előmozdithatók ez uton.

Hogy ezen cél elérethessék, szükséges mindenek előtt, hogy mindazon tárgy, a melynek topographiai neve van figyelembe vétetvén, az egesz névkincs összeirassék.”

(Pesty Frigyes, 1864)

Névmagyarázat, névfejtés, etimológia

- személynévi eredet

Bum-sziget 2023: *Bum-sziget, Bum-szigedben, Bum-szigetre,* 1977: *Bum-sziget.* — A település északnyugati határában, a Sziget határrészben, a Holtág és a Duna által közrefogott sziget-rész. A név a területet egykor birtokló paksi földtulajdonos *Bun* családnevéből a névrész átértelmezésével alakult. — Dóra 1977, ÉGy., Hanol 2019. — T2-A4B3.

Névmagyarázat, névfejtés, etimológia

- elpusztult települések

2022: *Inám* (ÉGy.)

1976: *Inám* (Hunyadi–Pécsiné 1976)

1839: Pr[aedium] *Inám* (T14.PMT.18/8)

1239: *Inam* (Györffy 2: 426)

- *Inám* szn. < *Ináncs, Inánd, Inámpuszta*

(Duna Mappáció, 1839 = T14.PmT. 18/8)

Névmagyarázat, névfejtés, etimológia

- elpusztult települések

2022: *Inám* (ÉGy.)

1976: *Inám* (Hunyadi–Pécsiné 1976)

1839: Pr[aedium] *Inám* (T14.PMT.18/8)

1239: *Inam* (Györffy 2: 426)

- *Inám* szn. < *Ináncs, Inánd, Inámpuszta*

Inám 2022: *Inám,* 1980: *Inámi-csatorna,* 1976: *Inám,* 1873: *Inám,* 1851: *Inám,* 1839: Pr[aedium] *Inám,* 1806: Pr[aedium] *Inam,* 1239: *Inam.* — A település külterületének keleti határán, Péterföld és a Szakmárhoz tartozó Gombolyag között folyó patak. Birtokhatárként tartották számon. Az elnevezés eredetét a helyi hagyomány így magyarázza: *mindig az inamig, térdig ért benne a víz.* A csatorna egy középkori település nevét őrzi, amely az Újtelekhez tartozó Keserűtelektől délre az Inám partján magasodó dombon feküdhetett, és még a török kor előtt elpusztulhatott. A település és a vízfolyás neve minden bizonnyal összefügg a szlovákiai Inám helység és a Somogy megyei Gölle belterületétől északkeletre található Inámpuszta elnevezésével. Kiss Lajos szerint valamennyi idetartozó név egy régi magyar *Inám* (vö. 1146: *Ynam*) személynévből alakult, és etimológiailag összefügg az *Ináncs* és *Inánd* helységnevek személynévi előzményével. ***Inámi-csatorna*** formában is szerepel. Vö. Inámi-völgy, Inám-nádas. Lásd Inám (Uszód). — ÁSz., ÉGy., Fényes 1851, FNESz., Gy. 2: 426, Hnt., Hunyadi–Pécsiné 1976, Kiss 1996: 372–373, Lipszky, Map., MoFnT. 2/1, Romsics 2016: 72, T14.PmT.18. — T6-C2.

Névmagyarázat, névfejtés, etimológia

- tájszavak, archaizmusok

Hókom 1. 2023: *Hókom, Hókomba ~ Hókony ~ Kizs-Duna,* 1978: *Hókom, Hókony, Kis-Duna.* — A település nyugati határában, a szigeti ártérben húzódó egykori Duna-ág. Nagy áradás alkalmával telik csak meg vízzel. A név, amely él ***Hókony*** változatban is, a *hókom ~ hókony* 'holtág, keskeny mellékág' jelentésű földrajzi köznévből alakult. Ismerik ***Kis-Duna*** néven is. — ÉGy., FKnT., Kuczy K.–Kuczy Á. 1978. — T7-F2.

Névmagyarázat, névfejtés, etimológia

- tájszavak, archaizmusok

Csolnok 1879: *Csolnok,* 1850 k.: *Csolnok járás,* 1850: *Csonyak ut.* — A település külterületének déli részén, egykor Dusnok és Bogyiszló között, az Ösztövéren húzódó víziút, amely a Duna mederszabályozása előtt a bogyiszlói határba vezetett. Neve a *csónak* szó *csolnak ~ csolnok* tájnyelvi változatából alakult. Említik ***Csolnok járás*** névvel is, melynek utótagja a *járás* 'út' jelentésű földrajzi köznév, illetve ***Csónak út-***ként is. Lásd Csolnok (Dusnok). — FKnT., D. Szabó 1992: 205, ÚMTsz. — T17-F2.

Névmagyarázat, névfejtés, etimológia

- tájszavak, archaizmusok

Ponkod 2022: *Ponkod,* 1980: *Ponkodi-dűlő,* 1976: *Ponkod,* 1955: *Ponkodi-dűlő,* 1879: *Ponkod,* 1839: *Belső Ponkot.* — A település külterületének keleti részén, a Buda-háttól délre eső határrész. A 19. századi térképek tanúsága szerint egykor vizek közé szorított, magasabban fekvő terület volt. Neve bizonyára a *ponk* 'kisebb domb, halom, emelkedés' jelentésű földrajzi köznév *ponkod* 'halmocska' változatából származik. Térképen ***Ponkodi-dűlő*** formában is előfordul. ***Belső-Ponkod*** névváltozata a keleti, Külső-Ponkod részével áll kapcsolatban, és a faluhoz közelebbi fekvésére utal. Vö. Ponkodi-kút, Ponkodi út. — ÉGy., FKnT., HUNYADI–PÉCSINÉ 1976, Kat., MoFnT. 2/1, M1955, SzT., T14. PmT.18. — T3-E4F4.

Névmagyarázat, névfejtés, etimológia

- tájszavak, archaizmusok

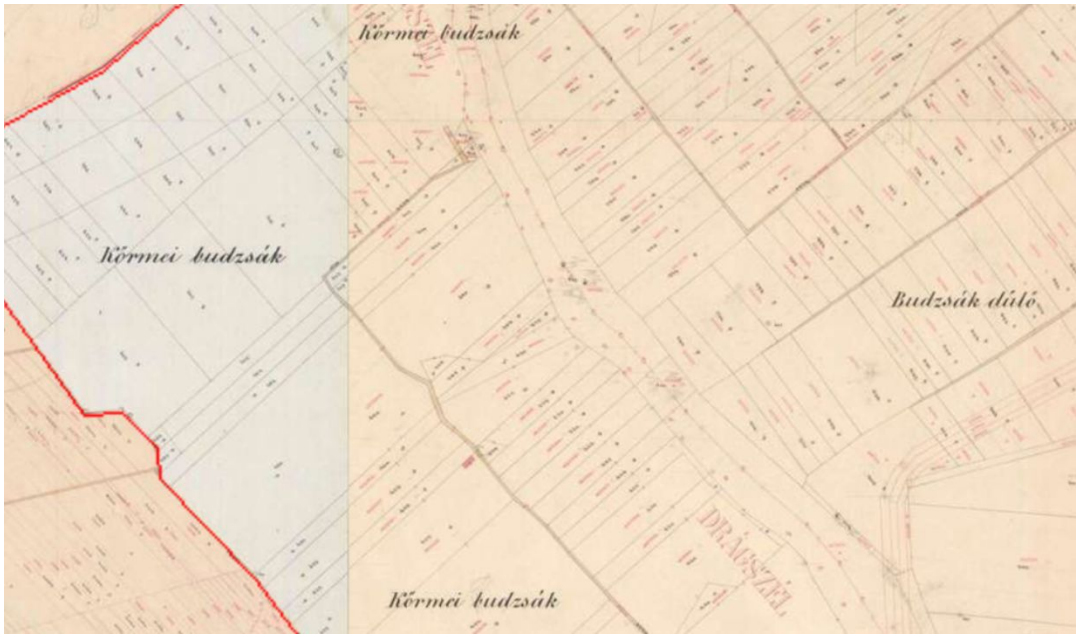

Bulyok basa 1977: *Bujok-basa,* 1866: *Bulyok basa fokja*, 1826: *Basabúja Fok.* — A település déli határában, a Selyek möge déli oldalán lévő egykori vízfolyás. A név a *bulyok basa* 'katonai gyalogsági tiszt' jelentésű oszmán-török tisztségnévvel azonosítható, amely alighanem déli szláv közvetítéssel vagy közvetlenül az oszmán török nyelvből a hódoltság korában került a magyarba. Egy helyi monda szerint a török időkben egy, a magyarok elől menekülő török basát ezen a tájon fogtak el. A név korábban ***Bulyok basa fokja*** formában élt, amelynek utótagja a *fok* 'folyóvíz' jelentésű földrajzi köznévből alakult. A ***Basabúja-fok*** elnevezés bizonyára az eredeti név átértelmezésével keletkezett. Vö. Bulyok basa-dűlő. — DM. 1641, EtSz. *bulyok,* FKnT., Szabó 1977, TESz. *basa*, T14.PmU.227/2. — T5-H4.

Névmagyarázat, névfejtés, etimológia

- névátvétel / idegen eredet

- *Budzsák* (Dusnok): 2024: *Budzsak ~ Budzsák,* 1976: *Budzsak*, 1879: *Budzsák,* 1850 k.: *Budzsak*, 1846: *Pucsak*, 1843: *Butsak*, 1839: *Buzsak*, 1834: *Bugsak*
- a kalocsai szállásokon is: *Budzsák* (Szakmár), *Körmei Budzsák*, *Budzsák* (Drágszél), *Matosbudzsák, Szabóbudzsák, Ridegbudzsák* (Homokmégy)
- *Budzsák* (Bátya)
- hasonló példák: *Budzsák* (Hercegszántó), *Buzsák* (Fonyód mellett, Somogy megye)

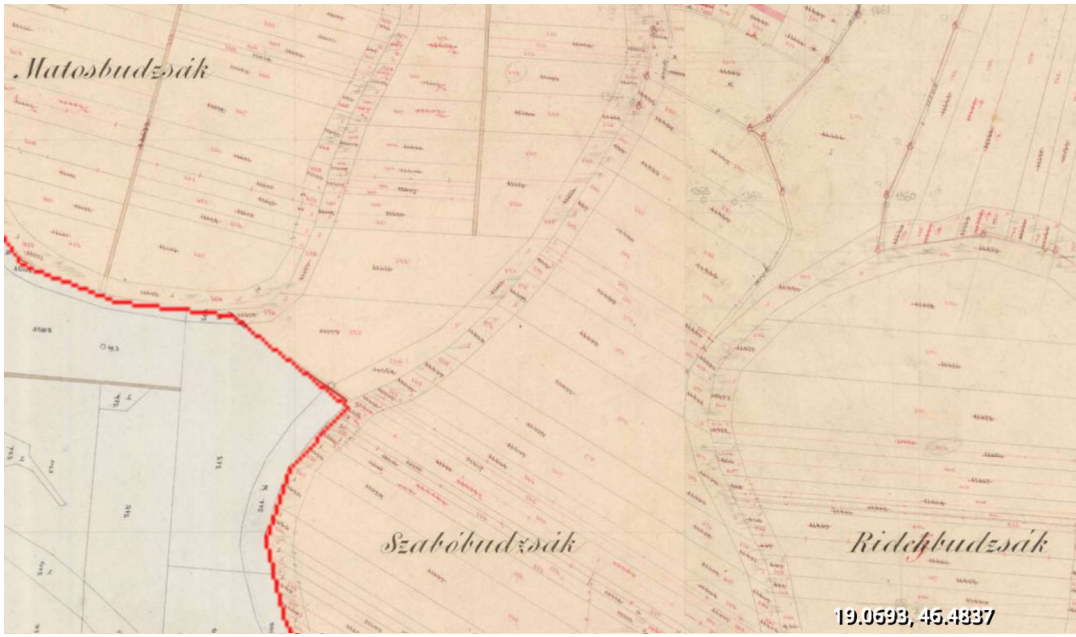

- a déli szláv *bùdžāk* ’sarok, szöglet, zug’ < oszmán-török *bucak* átvétele

Névmagyarázat, névfejtés, etimológia

- névátvétel / idegen eredet

- *Budzsák* (Dusnok): 2024: *Budzsak ~ Budzsák,* 1976: *Budzsak*, 1879: *Budzsák,* 1850 k.: *Budzsak*, 1846: *Pucsak*, 1843: *Butsak*, 1839: *Buzsak*, 1834: *Bugsak*
- a kalocsai szállásokon is: *Budzsák* (Szakmár), *Körmei Budzsák*, *Budzsák* (Drágszél), *Matosbudzsák, Szabóbudzsák, Ridegbudzsák* (Homokmégy)
- *Budzsák* (Bátya)
- hasonló példák: *Budzsák* (Hercegszántó), *Buzsák* (Fonyód mellett, Somogy megye)

- a déli szláv *bùdžāk* ’sarok, szöglet, zug’ < oszmán-török *bucak* átvétele

Névmagyarázat, névfejtés, etimológia

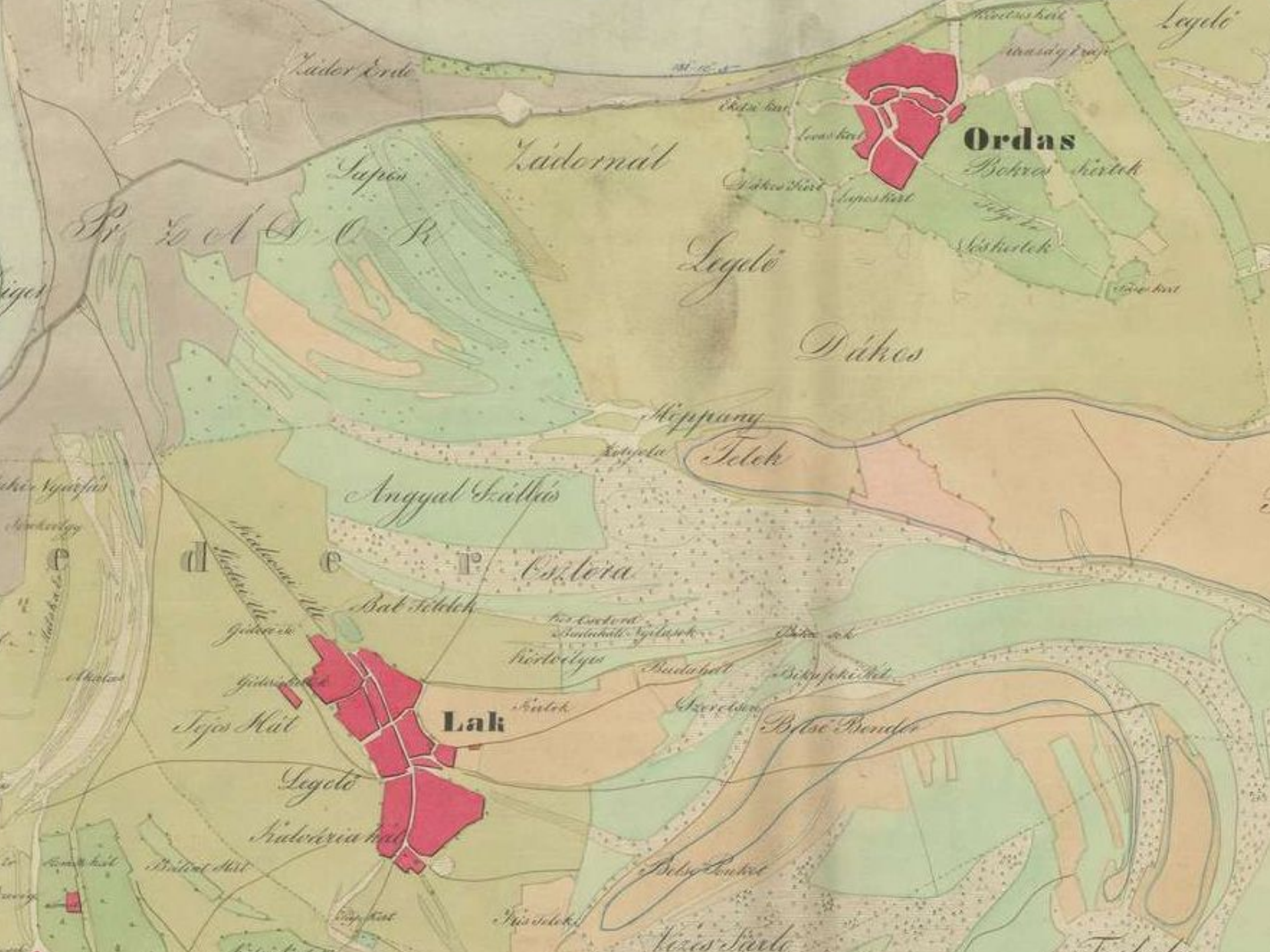
- bizonytalan / ismeretlen eredet

- *Osztora* (ÉGy.)
- 1977: *Osztora* (Besenczi 1977), *Zosztora-dűlő*
- 1976: *Osztora, Usztora, Osztorai-legelő* (Hunyadi–Pécsiné 1976)
- 1864: *Osztora | Az előtt itt részt osztottak.* (Pesty 1864/33: 294a)
- 1879: *Osztarai kaszálló* (Kat.)
- 1839: *Osztora* (T14.PmT.18.)
- 1826: *Osztora* (Duna Mappáció)
- *„Hoppán, Dákos, Kotyola, Magos-tető, Osztora: mind az ordasi puszta.”*

1. szláv eredet
A) az ősszláv *ostrъ* ’éles’ származéka
B) óegyházi szláv *ostrogъ* ’sánckaró, erődítmény, karókerítés’ szóból – ’vízzáró gát’, vagy ’bekerített hely, palánk’ jelentésben

2. *ösztörű ~ osztorú ~ osztora* ’karókból épített gát; halfogó rekeszték’ > *Osztora*

SKUN
Duna
Ordas
Géderlak

Ordas
Lak
Legelő
Dákos
Telek
Anyyal Szállás
Csiszéra
Bab Telek
Lak
Legelő
Dákos
Telek
Anyyal Szállás
Csiszéra
Bab Telek
Ordas
Legelő
Dákos

Kutatási irányok

A Magyar Nemzeti Helynévtár keretében összegyűjtött és elemzett névanyag a hozzá kapcsolódó információkkal számos további kutatási irányt nyit meg

Dialektológia (vö. Bába 2024, Bárth M. 2023a, 2025a, Dudás 2025a, 2025b, 2026)

- a térség nyelvjárási jelenségeinek vizsgálata általában
- ritka, nehezen adatolható vagy eddig nem adatolt nyelvjárási jelenségek

Névrendszertani vizsgálatok, önelvű névtani kutatási irányok (vö. Győrffy 2024a, 2025a, Hoffmann 2024, Kocán 2026, Lipták 2025, Mezei 2025, E. Nagy 2025, Póczos 2025a, 2025b, Rácz 2025, Reszegi 2024, 2025, Sikó 2025)

- szerkezeti vizsgálatok, névtípusok elemzése, névrendszertani változások

Kutatási irányok

A Magyar Nemzeti Helynévtár keretében összegyűjtött és elemzett névanyag a hozzá kapcsolódó információkkal számos további kutatási irányt nyit meg

Szociolingvisztika

- helynévszociológiai vizsgálatok (vö. Csobády 2023, 2024, E. Nagy 2023, Szalatyán 2025, Szilágyi-Varga 2024)
- nyelvi kontaktusok vizsgálata (vö. Bárth M. 2022, 2023b, 2025b, Csobády—Török 2023, Dudás 2025c, 2026b, Wendl 2023, 2025)
- > kétnyelvű névpárok kialakulása és használata
- > történeti kontaktusvizsgálatok *(budzsák, bosztán)*

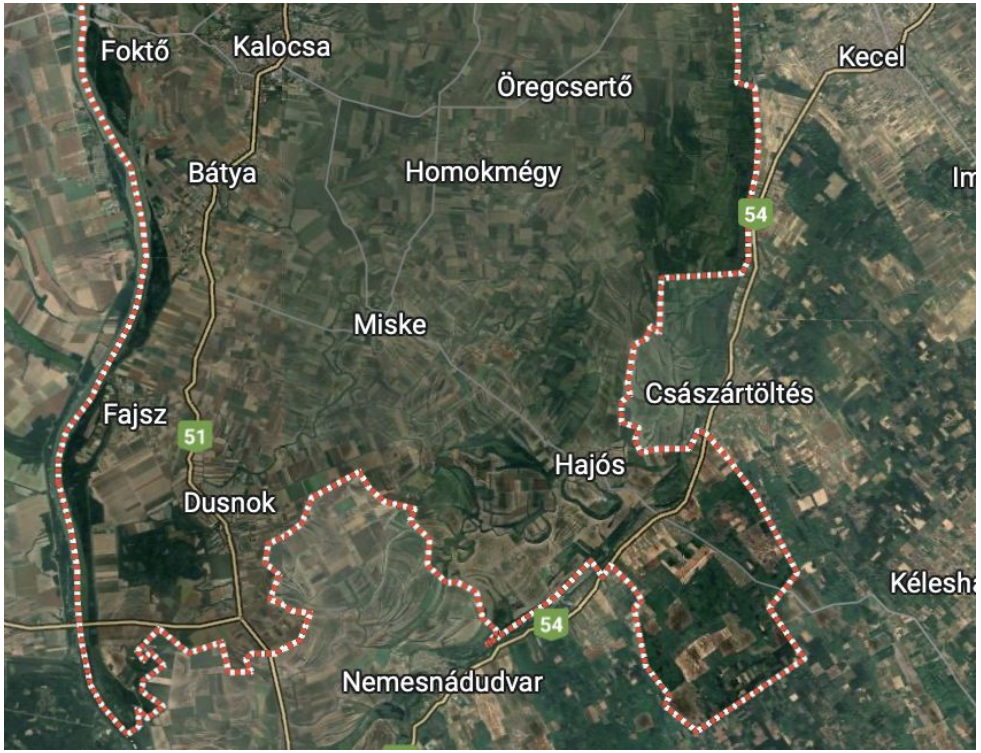
Szókészlettörténet, adatok a földrajzi köznevek névföldrajzához (vö. Győrffy 2024b, 2025b Kocán 2025, Kovács 2025, Wendl 2026

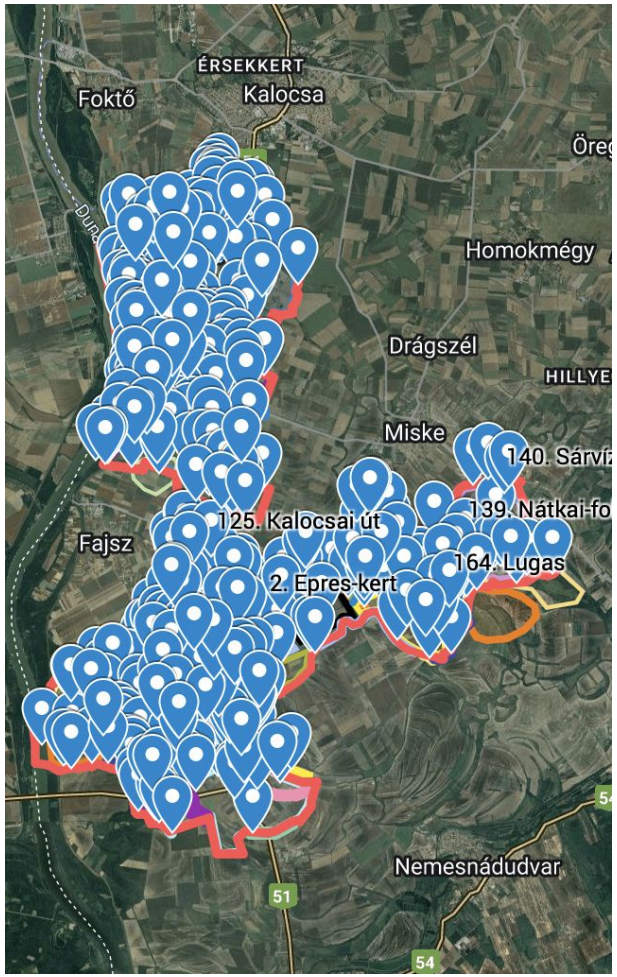
Bátya és Dusnok kétnyelvű helynévanyaga

Számokban

Bátya: 323 nevet viselő objektum, 1097 névadat

Dusnok: 453 nevet viselő objektum, 1831 névadat

Bátya és Dusnok kétnyelvű helynévanyaga

Sajátosságok

a magyar helynévadásban jellemzőek a szintagmatikus szerkesztéssel alkotott S + F típusú nevek (Hoffmann 1993/2007), de azért ezek megvannak a horvát névanyagban is (vö. Póczos 2010: 107); a horvát helynévadásra jellemzőek emellett a morfematikus szerkesztéssel alkotott nevek (vö. Póczos 2010: 120)

- a név szerkezete függ a névfajtától

Bátya

Nagy udvar ~ Velika dvor

Régi temető ~ Sztára groabje

Öreg út ~ Sztári drum

de

Barkács-tag ~ Barkácsev

Antóni-tag ~ Antunka

Zsidó-hát ~ Zsidóvszka

Dusnok

Öreg falu ~ Sztáro szelo

Nagy út ~ Veliki drum

Halomi-kereszt ~ Halomszki krizs

de

Bika-fok ~ Bikovica

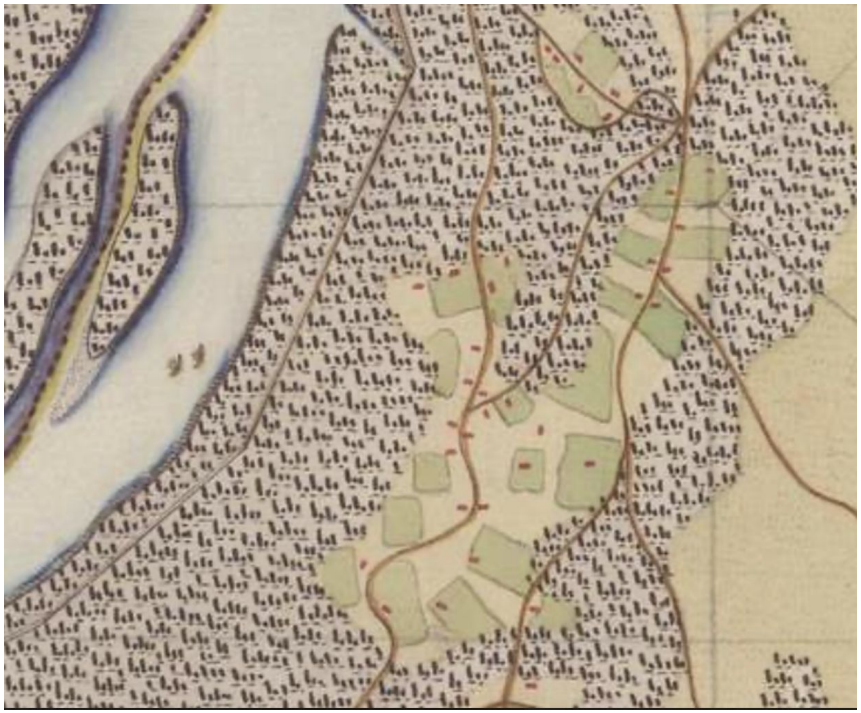
Kápolna-dűlő ~ Cörkvica

ellenpélda: *Pap-föld ~ Papóva zemja*

Bátya és Dusnok kétnyelvű helynévanyaga

Sajátosságok

a horvát helynevekben gyakran jelennek meg magyar lexémák, néha hangtani adaptációval, néha anélkül – az azonban mindig kérdéses, hogy pontosan milyen jelentéstartalommal

Alsószállások (EKFT.)

Dusnok

Garábi töltés ~ Garabszki tetes

Lojzi-töltés ~ Lujzikin tetes

Lugasi közlegelő ~ Lugasski legelev

Kis-Váradi-fok ~ Máli Varadszki fok

Bátya

Alsószállások ~ Dolnyi szálasi

Bence-gödör ~ Bencin gudura

Gödrökalatt ~ Pod Gudurom

Medva tetesa

Párhuzamos földrajzi köznevek

Dusnok	**Bátya**
Gálék kertje ~ Galinin bosztán (hr. *bostan*)	*Kert ~ Bosztán*
Templom ~ Cörkva (hr. *crkva*)	-
Kápolna-dűlő ~ Cörkvica (’kicsi templom’)	-
Pap-nyilas ~ Popova csajére	*Kaszáló ~ Csajéra* (hr. *čajir* ’mező’)
Jókuszev bunár, Maricsin bunár	*Miskei-kút ~ Miskanszki bunár* (hr. *bunar*)
Kis híd ~ Mála tyuprija	-
Új híd ~ Nóva tyuprija	-
Lugasi-palé ~ Lugasski dol	*Mély-völgy ~ Duboaki dol* (hr. *dol*)
Nagy út ~ Veliki drum (hr. *drum*)	*Öreg út ~ Sztári drum* (hr. *drum*)
Nagy út ~ Veliki pút (hr. *put*)	*Meszesi út ~ Krecsárszki pút* (hr. *put*)
Nazarénus temető ~ Nazarénuskó gróbje	*Régi temető ~ Sztára grobje (hr. groblje)*
Olári-tó ~ Olarszka jama (hr. *jama*)	*Fehér-gödrök ~ Béla jama* (hr. *jama*)

Párhuzamos földrajzi köznevek

Dusnok	**Bátya**
Halomi-kereszt ~ Halomszki krizs (hr. *križ*)	*Herner-kereszt ~ Herner krizs*
Spitzer-ház ~ Spitzer kútya (hr. *kuća*)	-
Községháza ~ Szörszka kútya (hr. *selo, selska*)	-
Kovács-nyivai kertek (hr. *njiva* 'szántó; kert')	*Keravine nyíve*
Tuskós ~ Panyák (hr. *panjak*)	-
déllő, Plandistye (hr. *plandište*)	-
Nagy-hát ~ Veliko polye (hr. *polje* 'mező')	*Polyána* (rét, hr. *polje*)
irtás, Prószja	-
körtés, Rustyevje (hr. *kruška*)	*Körtvélyes ~ Rustyevi vótye* (hr. *kruška*)
Karaszi-erdő ~ Karaszka súma (hr. *šuma*)	*erdő, Dolnya suma* (hr. *donji* 'alsó')
Öreg falu ~ Sztaro szeló (hr. *selo*)	*Falu ~ Szela*
Helységház utca ~ Szörszki szokak (hr. *sokak*)	-

Párhuzamos földrajzi köznevek

Dusnok

Mária-forrás ~ Marijin virity (hr. nyj. *virić*)

Fekete-erdő ~ Cörno vótye (hr. *voće*)

Vesszős ~ Vörbák (hr. *vrba* ’fűzfa’)

Pap-föld ~ Papóva zemja (hr. *zemlja*)

Bátya

-

Sárikinék gyümölcsöse ~ Sárikina vótye

-

-

Nagy udvar ~ Velika dvor

Párhuzamos földrajzi köznevek

Átkerült a magyarba a *bara* (és a *budzsak/Budzsak?*)

- *Miklósi bara ~ Miklóskina bara* (Dusnok), *Gyurina bara, Kuránova bara* (Bátya)
    - de: *Határ-mocsár ~ Határszka bara* (Bátya), *Miklóstava* (Dusnok)

S a horvátba a *fok* és a *gödör*

- *Fok, Filin fok, Fokalatt ~ Pod Fokem* (Bátya)
- *Veselina gudura, Mikánova gudura, Bencin gudura, Gödrökalatt ~ Pod Gudurom*

Gödrök (Bátya)

Köszönjük a figyelmet!

Hivatkozott irodalom

- Bába Barbara 2024. Nyelvjárási sajátosságok Polgár és környéke helynévanyagában. *Helynévtörténeti Tanulmányok* 18 (2022–2024), 69–83.
- Bárth János 1998. A Kalocsai Sárköz fogalma. *Cumania* 15. Kecskemét, 211–248.
- Bárth M. János 2021. Helynevek Bács-Kiskun megyéből. Egy torzóban maradt névtár közzétételi munkálatai. *Névtani Értesítő* 43. 199–206.
- Bárth M. János 2022. Kétnyelvűség és névhasználat Császártöltésen. *Magyar Nyelvjárások* 60: 39-49.
- Bárth M. János 2023a. A helynévhasználat nyelvjárásiassága a Duna-Tisza közén a Magyar Nemzeti Helynévtár Program terepmunkájának tapasztalatai alapján. *VII. Dialektológiai Szimpozion: Kárpát-medencei területi nyelvváltozatok napjainkban*. Szombathely, 2023. 08. 22. – 2023. 08. 23. (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Savaria Tanárképző Központ)
- Bárth, M. János 2023b. *A helynévhasználat gyakorlatai Duna-Tisza közi kétnyelvű településeken*. Elhangzott A szociolingvisztikai kutatás társadalmi hatásai. 22. Élőnyelvi Konferencián. Budapest, Magyar Nyelvtudományi Társaság.
- Bárth M. János 2025a. *A hosszú mássalhangzók hiánya a magyar nyelvjárásokban*. Elhangzott a Elhangzott a Magyar Nyelvtudományi Társaság 2025. évi tavaszi felolvasó ülésén. Budapest, 2025. június 10.
- Bárth M. János 2025b *Oszmán-török nyelvi emlékek a Kalocsai Sárköz magyar és nemzetiségi helyneveiben*. Elhangzott a XII. Duna-Tisza közi nemzetközi néprajzi nemzetiségkutató konferencián, Társadalmi – nemzetiségi – kulturális határok. Baja, 2025. május 15.
- Csobády Csilla 2024. Magyar nyelvű mikrotoponimák kontinuitása Körtvélyesen. *Helynévtörténeti Tanulmányok* 18 (2022–2024), 153–166.
- Csobády Csilla – Török Tamás 2023. *Helynévgyűjtés magyar–szlovák kétnyelvű környezetben*. Elhangzott a Magyar Nemzeti Helynévtár Program I. Műhelytalálkozóján, Síkfőkút, 2023. október 11–12.
- Dudás Előd 2025a. *Bátya és Dusnok horvát nyelvjárása: a 2024-es élőnyelvi helynévgyűjtések tapasztalatai.* Elhangzott a XII. Duna-Tisza közi nemzetközi néprajzi nemzetiségkutató konferencián, Társadalmi – nemzetiségi – kulturális határok. Baja, 2025. május 15.
- Dudás Előd 2025b. *A magyarországi horvát helynevek dialektológiai megvilágításban (Hrvatska toponimija u Mađarskoj – dijalektološki pristup).* Elhangzott a Zágrábi Egyetem Bölcsészettudományi Karának Horvát Nyelvtörténeti és Dialektológiai Tanszékén. Zágráb, 2025. december 1.

Hivatkozott irodalom

- Dudás Előd 2025c. *Magyar – déli szláv nyelvi kapcsolatok a középkorban*. Elhangzott a Nyelvek és népek a középkori Magyarországon c. konferencián. Budapest, MTA, 2025. június 12.
- Dudás Előd 2026a. *Dijalektizmi i regionalizmi u hrvatskoj toponimiji u Mađarskoj (Tájszók és regionalizmusok a magyarországi horvát helynevekben)*. Elhangzott a került Centrum and Periphery in Slavic Worlds: Linguistic, Literary, and Cultural Aspects című konferencián. Budapest, ELTE. 2026. október 15.
- Dudás Előd 2026b. Magyar–déli szláv kapcsolatok a középkorban. *Helynévtörténeti Tanulmányok* 19 (2025–2026), 101–115.
- Győrffy Erzsébet 2024a. Folyószakasznevek régen és ma. *Magyar Nyelvjárások* 62 (2024), 43–55.
- Győrffy Erzsébet 2024b. A fok földrajzi köznévvel alakult víznevek a Hortobágy területén. *Helynévtörténeti Tanulmányok* 18 (2022–2024), 33–46.
- Győrffy Erzsébet 2025a. Többnevűség a folyóvíznevek körében. *Folia Uralica Debreceniensia* 32 (2025), 217–228.
- Győrffy Erzsébet 2025b. *Az árok a korai ómagyar kori helynevekben*. Elhangzott A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei XIII. c. konferencián. Szeged, 2025. november 6–7.
- Hoffmann István 2023. *Címszómeghatározási kérdések a Magyar Nemzeti Helynévtárban*. Elhangzott a Magyar Nemzeti Helynévtár Program I. Műhelytalálkozóján, Síkfőkút, 2023. október 11–12.
- Hoffmann István 2024. Hosszú életű mikrotoponimák. In: Farkas Edit–Nemesi Attila László–Pintér Lilla szerk., *Levéltár – terepmunka – katedra. Születésnapi köszöntő kötet Hegedűs Attila tiszteletére*. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest, 2024, 159–170.
- Hoffmann István 2025. *Helynévmintázatok etnikumtörténeti hátteréről*. Elhangzott a Nyelvek és népek a középkori Magyarországon c. konferencián. Budapest, MTA, 2025. június 12.
- Hoffmann István 2026. Helynévmintázatok etnikumtörténeti hátteréről. *Helynévtörténeti Tanulmányok* 19 (2025–2026), 117–125.
- Hoffmann István – Rácz Anita – Tóth Valéria 2018. *Régi magyar helynévadás. A korai ómagyar kor helynevei mint a magyar nyelvtörténet forrásai*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Kocán Béla 2023. Etnikai vizsgálatok lehetőségei Szászfalu helynevei alapján. *Magyar Nyelvjárások* 61: 463–478.
- Kocán Béla 2025. A szomoga lexéma szó- és helynévtörténeti vizsgálata. *Magyar nyelvjárások* 63 (2025): 41–69.
- Kocán Béla 2026. *A helynévállomány vizsgálata Ugocsa megyében*. Elhangzott a XI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson. Miskolc, 2026. augusztus 24–28.

Hivatkozott irodalom

- Kovács Éva 2025. Földrajzi köznevek a természeti környezetre utaló településnevekben. *Folia Uralica Debreceniensia* 32 (2025), 309–321.
- Lipták Vivien 2025. *Krasznabéltek település helyneveinek szerkezeti vizsgálata*. Elhangzott a 28. Partiumi Tudományos Diákköri Konferencián, Partiumi Keresztény Egyetem, Nagyvárad, 2025. május 16.
- Mezei Zsolt 2025. *Lécfalva település helyneveinek vizsgálata*. Elhangzott a 28. Partiumi Tudományos Diákköri Konferencián, Partiumi Keresztény Egyetem, Nagyvárad, 2025. május 16.
- E. Nagy Katalin 2023. Szempontok a mikrotoponimák kontinuitásának vizsgálatához. *Magyar Nyelvjárások* 61 (2023), 597–605.
- E. Nagy Katalin 2025. Kocsma- és csárdanevek a Hajdúnánási járásban. *Folia Uralica Debreceniensia* 32 (2025), 355–361.
- E. Nagy Katalin – Szilágyi-Varga Zsuzsa – Kis Tamás 2022. *Bevezetés a helynévkutatásba*. URL: https://mnhp.unideb.hu/kutatasi_segedletek/bevhnkut/
- Tóth Valéria 2023. The Source Value of Toponyms in History In: Urszula Bijak; Paweł Swoboda; Justyna B. Walkowiak (szerk.) *Onomastics in Interaction With Other Branches of Science*. Volume 1. Keynote Lectures. Toponomastics – Proceedings of the 27th International Congress of Onomastic Sciences. Krakow, Lengyelország : Jagiellonian University Press. 603–617.
- Tóth Valéria 2026. *A Magyar Nemzeti Helynévtár nyelvtörténeti felhasználásáról*. Elhangzott a XI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson. Miskolc, 2026. augusztus 24–28.
- Póczos Rita 2025a Módszertani megjegyzések a 11. századi magyar víznévkincs vizsgálatához. *Folia Uralica Debreceniensia* 32 (2025), 361–371.
- Póczos Rita 2025b Névszerkezeti modellek a 11. századi víznévkincsben. *Névtani Értesítő* 47 (2025), 61–75.
- Rácz Anita 2024. Történeti változásfolyamatok Erdély két régiójának településneveiben. In: Forgács Tamás–Németh Miklós–Sinkovics Balázs szerk., *A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei* 12. Szegedi Tudományegyetem Magyar Nyelvészeti Tanszék, Szeged, 2024, 211–222.
- Rácz Anita 2025. Helynévmintázatok a középkori Magyarország területén. *Névtani Értesítő* 47 (2025), 217–233.
- Rácz Anita 2026a. Népnevek a helynevekben. *Helynévtörténeti Tanulmányok* 19 (2025–2026), 127–142.
- Rácz Anita 2026b. Helynévmintázatok történettudományi és régészeti kapcsolatai. *Századok* 2026/3(2026), 417–432.

Hivatkozott irodalom

- Reszegi Katalin 2025. Névköltöztetés. *Folia Uralica Debreceniensia* 32 (2025), 413–424.
- Reszegi Katalin 2024. Halmok és neveik a Hortobágyon. *Helynévtörténeti Tanulmányok* 18 (2022–2024), 47–67.
- Sikó Nóra Boglárka 2025. *Haraly helyneveinek szerkezeti elemzése*. Elhangzott A Magyar Tudomány Napja Erdélyben. 200 év a tudás és a társadalom szolgálatában - MTA. c. konferencián. Kolozsvár, 2025. november 20–22.
- Szalatyán Erzsébet 2025. Névkontinuitás-vizsgálatok Máriapócs helyneveinek körében. In: Bakó Judit, Heller Kata, Kovács-Sipos Bíbor Klára, Aslı Nur Ökten, Prótár Noémi szerk., *Félúton 19–20. Tanulmányok a 19. és a 20. Féluton konferenciáról*. ELTE BTK, Budapest, 2025, 151–156.
- Szalók Balázs Dávid – Mihálka Nándor 2025. *Nagyszalonta környezetének elpusztult települései. Vásári vizsgálata nyelvészeti és régészeti-történeti vonatkozásban*. Elhangzott a VIII. Partium-konferencián, Nagyváradon a Partiumi Keresztény Egyetemen, 2025. november 14-én.
- Szilágyi-Varga Zsuzsa 2024. *Helynév-szociológiai vizsgálatok a Partiumban*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- Wendl Dávid 2026. Horvát–magyar kétnyelvű helynévhasználat a Kalocsai Sárközben. In: Kothencz Kelemen szerk. *Társadalmi–nemzetiségi–kulturális határok. A XII. Duna-Tisza közi nemzetközi néprajzi nemzetiségkutató konferencia (Baja, 2025. május 15–16.) előadásai*. A Türr István Múzeum Évkönyve 2., Baja. 119–132.
- Wendl Dávid 2023. *A délszláv–magyar kétnyelvű helynévanyag gyűjtésének módszertani kérdései Bátyán*. Elhangzott a Magyar Nemzeti Helynévtár Program I. Műhelytalálkozóján, Síkfőkút, 2023. október 11–12.

A programot
a Magyar Tudományos Akadémia
támogatja, és a Debreceni Egyetem
Magyar Nyelvtudományi Tanszéke
koordinálja.